

การค้นหาวาดันกา : ประวัติศาสตร์วาดันกาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทวิรัฐ สองเมือง*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

In Search of the Tanka: The History of the Tanka in Surat Thani Tawirat Songmuang*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University, Thailand

Article Info

Research article

Article History:

Received 26 March 2024

Revised 30 May 2024

Accepted 5 June 2024

คำสำคัญ

วาดันกา

การอพยพของวาดันกา

การตั้งถิ่นฐานของวาดันกา

อัตลักษณ์จีนตันกา

สุราษฎร์ธานี

* Corresponding author

E-mail address:

tideamneon@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตำนานและประวัติศาสตร์วาดันกา การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของวาดันกา อัตลักษณ์จีนตันกา และความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนตันกากับชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า คนจีนบนเรือในสุราษฎร์ธานี ช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งเรียกว่า 'ตันแก' คือ คนกลุ่มเดียวกับคน 'ตันกา' ในจีน ตามตำนาน 'หลูถิง' มนุษย์ครึ่งปลา คือบรรพบุรุษคนตันกา และพวกเขาจะเป็นทายาทชาวไป๋เยว่ คนตันกาในสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่อพยพมาจากเกาะไหหลำ และตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเกาะพะงัน คนตันกานับว่าเป็น 'จีน' เนื่องจากนับถือศาสนาประชานิยมจีน ช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ชาวเรือจีนตันกาย้ายขึ้นมายู่บนบกที่ชุมชนจีนท้องศาลาในอำเภอเกาะพะงัน ทำให้คนจีนตันกาผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมจีนไหหลำจนกลืนกลายเป็นคนจีนไหหลำ

Keywords:

Tanka people,
Tanka migration,
Tanka settlement,
Tanka Chinese identity,
Surat Thani

Abstract

This article examines the myths and history of the Tanka people, their migration and settlement, Tanka Chinese identity, and relations with other Chinese in Surat Thani. By using historical research methodologies, it found that the Chinese who lived on boats in Surat Thani in the early twentieth century that were referred to as 'Dankae' were Tanka. According to the myths, 'Luting,' the half-fish, half-human creature, was purported to be the ancestor of the Tanka. They were probably the descendants of the Baiyue. The majority of the Tanka in Surat Thani migrated from Hainan and settled in Ko Pha-ngan. The Tanka were considered Chinese because they practised Chinese popular religion. In the second half of the twentieth century, the Tanka boat people moved ashore to live in the Chinese community of Thongsara in Ko Pha-ngan, assimilating into Hainanese society and finally becoming Hainanese.

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

‘ตันกา’ (蛋家 หรือ 疍家) คือ กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งทางตอนใต้ของจีน ในอดีตมักใช้ชีวิตบนเรือบริเวณริมแม่น้ำและชายฝั่งทะเลในมณฑลฮกเกี้ยน กวางตุ้ง กวางสี ไหล่ล่า และฮ่องกง (The Commercial Press (H. K.) Ltd., 2013, pp. 112-113) ในสุราษฎร์ธานี พบกลุ่มคนตันกาอาศัยที่บ้านท้องศาลา อำเภอเกาะพะงันโดยส่วนใหญ่ ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีครัวเรือนตันกาอย่างน้อย 10 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรประมาณ 80 คน อาศัยบนเรือสำเภาเกือบทั้งชีวิต และดำรงชีพด้วยการจับปลา คนจีนกลุ่มอื่น ๆ และคนไทยต่างเรียกพวกเขาว่า ‘ตันแก่’ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันคนตันกาล้วนอาศัยที่บ้านบนบก และหลงเหลือครัวเรือนตันกาที่อำเภอเกาะพะงันเพียงสามครัวเรือนเท่านั้น อีกทั้ง คนตันกาที่ส่วนใหญ่ปกปิดอัตลักษณ์จีนตันกา จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ายังไม่เคยมีการศึกษาอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับชาวตันกาในภูมิภาคนี้เลย¹ และการวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยแรกที่ค้นพบชาวตันกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะฉะนั้นการทำวิจัยเรื่องนี้จึงนับว่าเป็นการวิจัยในสิ่งใหม่ (ground-breaking)

การวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ตำนานและประวัติศาสตร์ชาวตันกา 2) การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวตันกาในสุราษฎร์ธานี 3) อัตลักษณ์จีนตันกา และ 4) ความสัมพันธ์ระหว่างชาวตันกากับชาวจีนกลุ่มอื่น โดยมีคำถามหลักในการวิจัยคือ 1) ชาวตันกามีตำนานและประวัติศาสตร์อย่างไร 2) ชาวตันกาในสุราษฎร์ธานี อพยพมาจากไหน ตั้งถิ่นฐานที่ใด มีเส้นทางการอพยพอย่างไร อพยพเมื่อไหร่ และเพราะเหตุใด 3) อัตลักษณ์จีนตันกาเป็นอย่างไร และมีความแตกต่างจากชาวจีนกลุ่มอื่นในพื้นที่และนอกพื้นที่อย่างไร และ 4) ชาวจีนตันกามีความสัมพันธ์อย่างไรกับชาวจีนกลุ่มอื่น มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับคนกลุ่มอื่นหรือไม่อย่างไร และมีการผสมกลมกลืนทางสังคมเข้ากับคนจีนไหหลำบนฝั่งหรือไม่อย่างไร

1.2 เอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยเรื่องนี้นำเสนอข้อมูลตามลำดับ คือ ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี อัตลักษณ์จีน ทฤษฎี และงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

¹ เซน หวัง ยี่ซุน (2557) นักวิชาการจีน เขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การอพยพของชาวจีนไหหลำมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกล่าวถึงชาวจีนตันกาบนเกาะไหหลำ อย่างไรก็ตาม เขากลับไม่ได้เขียนถึงประเด็นการอพยพของชาวจีนตันกาสู่เอเชียอาคเนย์ จี. วิลเลียม สกินเนอร์ (Skinner, 1957) กับเจฟฟรี ชุง และ พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร (Sng & Bisalputra, 2015) เขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนจีนในประเทศไทย โดยเน้นไปที่ 5 กลุ่มชาติพันธุ์จีนหลัก ได้แก่ กลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน จีนกวางตุ้ง จีนแต้จิ๋ว จีนไหหลำ และจีนฮากกา โดยไม่ได้เขียนถึงการมีอยู่ของกลุ่มชาวจีนตันกาในประเทศไทยและที่อื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์

ดินแดนบริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานีในปัจจุบันมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 3-7 ที่นี้เคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรพัน-พัน (盤盤國) ซึ่งผู้ปกครองส่งเครื่องราชบรรณาการไปเมืองจีนหลายครั้ง (Chen Hongyu, 2014, p. 33) ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7-14 ดินแดนนี้เคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัยบนคาบสมุทรมลายูที่พ่อค้าจีนพักแรมและเปลี่ยนถ่ายสินค้าทางบกในคริสต์ศตวรรษที่ 13-14 อีกทั้งยังมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีชุมชนจีนที่นี้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 (ทวิรัฐ สองเมือง, 2563, น. 123-125)

สุราษฎร์ธานีเป็นเมืองท่าที่สำคัญแห่งหนึ่ง ในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 และช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 อันเป็นผลมาจากเกิดคลื่นอพยพของจีนเข้าสู่ดินแดนนี้ ใน ค.ศ. 1948 คนจีนไหหลำบนเกาะพะงันสร้างศาลเจ้าवानเกา (萬高廟) เป็นแห่งแรก และในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 คนจีนอพยพได้สร้างศาลเจ้าถึง 12 แห่ง² โดย 11 แห่งเป็นของกลุ่มคนจีนไหหลำ ในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีการสร้างทางรถไฟสายใต้ซึ่งส่งผลให้คนจีนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์อพยพเข้าสู่พื้นที่นี้ ทำให้พื้นที่นี้มีกลุ่มคนจีนครบทั้งห้ากลุ่มชาติพันธุ์หลัก ได้แก่ กลุ่มคนจีนไหหลำ กลุ่มคนจีนฮกเกี้ยน กลุ่มคนจีนแต้จิ๋ว กลุ่มคนจีนกวางตุ้ง และกลุ่มคนจีนฮากกา (ทวิรัฐ สองเมือง, 2563, น. 128-136)

ลิป (Lip, 1981, pp. 1-6) สรุปว่า ศาสนาของจีนประกอบไปด้วยขงจื๊อ เต๋า พุทธ ลัทธิบูชาเทพเจ้า และการเซ่นไหว้บูชาบรรพบุรุษ นอกจากนี้ ศาสนายังมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมจีนประกอบไปด้วยระบบครอบครัว โครงสร้างทางเศรษฐกิจ คุณค่าที่ยึดถือมาตั้งแต่จีนโบราณ ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมที่อยู่บนพื้นฐานจริยธรรมขงจื๊อและความกตัญญูแก่เวท ความภูมิใจในบ้านเกิด และศาสนานิยม (Dy, 2012, pp. 242-262)

ทฤษฎีที่นิยมใช้สำหรับการอธิบายการอพยพคือ การข้ามพรมแดนรัฐชาติ (transnationalism) ซึ่งมีองค์ประกอบสองส่วน ได้แก่ การอพยพข้ามชาติ (transmigration) กับการพลัดถิ่น (diaspora) ปัจจุบัน ‘การพลัดถิ่น’ มักใช้แทนที่คำว่า ‘การอพยพ’ การพลัดถิ่นแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ผู้คนกระจัดกระจายในพื้นที่ (space) หนึ่ง และมีพื้นที่กับสถานที่ (place) เป็นองค์ประกอบสำคัญ (Ma, 2003, pp. 5-8)

เฉิน ซหฺวีจิง (Chen Xujing, 1946) ทำวิจัยเกี่ยวกับคนตันก้าในช่วงต้นทศวรรษ 1930 โดยกล่าวว่าคนตันก้าที่ย้ายขึ้นมาอยู่ที่บ้านบนฝั่ง ทั้งหมดต่างเก็บเรือไว้ ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยพบว่า คนจีนตันก้าที่ย้ายขึ้นฝั่งยังคงเก็บเรือไว้สำหรับประกอบอาชีพต่อไป นอกจากนี้ วาร์ด (Ward, 2019, p. 19) เขียนว่าคนตันก้าไม่มีหัวหน้าหรือตัวแทนประจำกลุ่ม แต่จะบอกชื่อเจ้าของเรือที่อาวุโสแทน ผู้วิจัยยังค้นพบเพิ่มเติมในการศึกษาเห็นว่า กลุ่มคนตันก้ายังให้ความสำคัญกับตำแหน่งไตก้งซึ่งเป็นผู้ควบคุมเรือประมง แม้ไตก้งอายุยังน้อยก็ได้รับความเคารพเช่นผู้สูงอายุที่มีตำแหน่งเดียวกัน

² จากการสำรวจ พบศาลสมัยนี้อีกหนึ่งแห่ง คือ ศาลเจ้าหน้าเมือง (南旺廟) เกาะสมุย (สร้างปี ค.ศ. 1871)

จะเห็นได้ว่าพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความสัมพันธ์กับจีนมาอย่างยาวนาน การใช้พื้นที่นี้เป็นกรณีศึกษาจึงสำคัญ โดยพิจารณาผ่านกรอบศาสนา และทฤษฎีการอพยพ โดยเฉพาะการพลัดถิ่นที่มีพื้นที่กับสถานที่เป็นองค์ประกอบ

1.3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้ เก็บรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 3 ประเภท 1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ เอกสารชั้นต้นจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติและโบราณวัตถุ (historical artefacts) เช่น รัชฉิง แผ่นป้ายไม้ เทวรูป หลุมฝังศพ 2) การสัมภาษณ์เชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยตระหนักถึงข้อจำกัดของการใช้ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) เนื่องจากเป็นการบอกเล่าความทรงจำของมนุษย์ที่อาจจะไม่แม่นยำทั้งหมด เพราะบางเหตุการณ์อาจผ่านมานาน แต่ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าสามารถทำให้มองเห็นภาพเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ขาดหายไปชัดเจนหากนำมาใช้อย่างระมัดระวังและเสริมกับข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ 3) ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ

2. ตำนานและประวัติศาสตร์ของชาวดันกา

เพื่อเข้าใจความคิด และการกระทำของคนตันกาที่อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี การศึกษาเชิงนิรุกติศาสตร์ ตำนาน และประวัติศาสตร์ของคนตันกาในประเทศจีนจึงมีความจำเป็น ตอนที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตำนานและประวัติศาสตร์ของชาวดันกา

2.1 ที่มาของคำว่า ‘ตันกา’

เพื่อให้เข้าใจว่ากลุ่มคนในสุราษฎร์ธานี ที่เรียกว่า ‘ตันแก’ คือ คนกลุ่มเดียวกับกลุ่มคน ‘ตันกา’ ในจีนหรือไม่อย่างไร การศึกษาที่มาของคำว่า ‘ตันกา’ จึงสำคัญ โดยคำว่า ‘ตันเจีย’ (蜆家, Danjia) ในภาษาจีนกลาง ตัวอักษร ‘蜆’ ซึ่งบางครั้งเขียนเป็น ‘蜆’ หรือ ‘蛋’ ได้รับการถ่ายเสียงเป็นอักษรโรมันว่า ‘ตันกา’ (Tanka) (Ng, 1983, pp. 22-23) คำนี้นิยมใช้ในงานเขียนภาษาอังกฤษเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ในอดีตอยู่บนเรือในจีน วิทนี (Whitney, 1891, p. 6180) เขียนว่า คำนี้มาจากภาษาแควต้ง ซึ่งคำว่า ‘กา’ หรือ ‘เจีย’ (家) ในภาษาจีนกลางหมายถึงครอบครัวหรือคน ส่วน ‘ตัน’ (蛋) หมายถึงชาว ‘ตัน’ (ภ.แควต้ง) หรือ ‘ตัน’ (ภ.จีนกลาง)

คนจีนบนเรือในสุราษฎร์ธานีที่คนเรียกว่า ‘ตันแก’ หรือ ‘จินตันแก’ โดยคำว่า ‘ตัน’ น่าจะเป็นคำเดียวกับคำว่า ‘ตัน’ (ภ.แควต้ง) หรือ ‘ตัน’ (ภ.จีนกลาง) ส่วนคำว่า ‘แก’ น่าจะมาจากคำว่า ‘家’ ซึ่งอ่านว่า ‘กา’ (ภ.แควต้ง) หรือ ‘เจีย’ (ภ.จีนกลาง) พวกนี้คือ คนกลุ่มเดียวกับคนตันกา ซึ่งผู้วิจัยสรุปความหมายของคำว่า ‘ตันแก’ ว่า “คนจีนที่อาศัยกินนอนอยู่บนเรือในทะเลตามชายฝั่ง ทำอาชีพประมง และพูดภาษาแควต้ง” ซึ่งตรงกับคำนิยามของวอร์ด (Ward, 2019, p. 3) ที่เสนอว่า คำนี้หมายถึง คนที่อาศัยอยู่บนเรือและพูดภาษาแควต้ง

มีความเป็นไปได้สูงว่าคำว่า ‘ตังเก’ คือคำเดียวกับ ‘ตันแก’ (ตันกา) สำหรับคนไหหลำ สองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน โดยใช้เรียกชาวเรือ (นิหยวน แซ่ลิ้ม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564) ประจักษ์ ธนวนินนาม (การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) คนจีนไหหลำในพื้นที่และนายกสมาคมศาลเจ้าพ่อกว๋นอูมองว่า คนไทยและจีนไหหลำบนเกาะ พงันน่าจะออกเสียงคำว่า ‘ตังเก’ ที่ใช้เรียกชาวประมงจีนที่พูดภาษากวางตุ้งเพี้ยนเป็น ‘ตันแก’

ภาษาจีนที่ออกเสียงใกล้เคียงกับคำว่า ‘ตังเก’ ในภาษาไทยมากที่สุดคือภาษาแต้จิ๋ว และไหหลำ คำว่า ‘蛋家’ ออกเสียงเป็นภาษาแต้จิ๋วเป็น ‘ตังแก’ (Dan, n.d.) ในเกาะไหหลำ คนตันกาถูกแทนด้วยตัวอักษรจีนว่า ‘蛋家’ และออกเสียงด้วยภาษาไหหลำเป็น ‘ตันเก’ ส่วนคำว่า ‘蛋家’ จะออกเสียงเป็น ‘ตานเก’ ดังนั้น คำว่า ‘ตังเก’ อาจเพี้ยนมาจากคำว่า ‘ตังแก’ (ภ.แต้จิ๋ว) หรือ ‘ตันเก’ กับ ‘ตานเก’ (ภ.ไหหลำ) หรืออาจมาจากการออกเสียงที่ผสมปนเประหว่างภาษาแต้จิ๋วและไหหลำ โดยคำว่า ‘ตัง’ อาจเพี้ยนมาจาก ‘ตัง’ (ภ.แต้จิ๋ว) และ ‘เก’ อาจมาจากภาษาไหหลำ จนกลายเป็นคำว่า ‘ตังเก’ ภายหลังก็อาจเพี้ยนกลายเป็น ‘ตังเก’

แรกเริ่มคำว่า ‘ตังเก’ อาจใช้เรียกคนตันกาที่เข้ามาทำประมงในสยาม เมื่อ ค.ศ. 1925 กรมประมงบันทึกว่า ‘อวนตังเก’ จากจีนตอนใต้เข้ามาจับปลาในอ่าวไทย ในเวลาเดียวกันก็มี คนญี่ปุ่นเข้ามาจับปลาดูด้วย ซึ่งใช้อวนเรียกว่า ‘อวนญี่ปุ่น’ (อัศนีย์ มั่นประสิทธิ์ และ อิสระ ชาญราชกิจ, 2563, น. 4) จะเห็นได้ว่าคนไทยเรียกชื่ออวนตามด้วยชื่อสัญชาติ ‘ญี่ปุ่น’ ดังนั้น ‘ตังเก’ อาจเป็นชื่อเรียกคนตันกา และนับเป็นหนึ่งในสัญชาติจีน ในสมัยนั้น ทางกรมประมงจะถือว่าคนจีนที่พูดภาษาต่างกันเป็นคนละสัญชาติกันแม้จะมาจากประเทศเดียวกัน และต้องระบุในเอกสารว่าเป็นสัญชาติจีนอะไร เช่น จีนไหหลำ จีนแต้จิ๋ว เป็นต้น (วิจิตร, ขุน, 2468, น. 3)

กล่าวโดยสรุป ในสุราษฎร์ธานี กลุ่มคนที่ผู้คนเรียกกันว่า ‘ตันแก’ ‘จินตันแก’ ‘ชาวตัน’ และ ‘จินตัน’ คือคนกลุ่มเดียวกับกลุ่มคน ‘ตันกา’ ที่อยู่ทางตอนใต้ของจีน และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนหนึ่งที่อาศัยกินนอนอยู่บนเรือตามชายฝั่งทะเล มักทำอาชีพประมง และพูดภาษากวางตุ้ง อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าคนที่ทำอาชีพประมงทุกคนจะจัดอยู่ในกลุ่มคนตันกา โดยชาวประมงจีนกลุ่มอื่นไม่ได้มีเรือเป็นบ้านเหมือนดังคนตันกา³

2.2 ตำนานหลูถึงกับชาวตันกา

เชื่อกันว่าบรรพบุรุษคนตันกาชื่อ ‘หลูถึง’ (盧亭) (Shi Zhiming & Pan Qicong, 2019, p. 14) ครึ่งปลาครึ่งมนุษย์ จากตำนาน ชาวเยว่ (越) บรรพบุรุษของคนตันกาอีกทอดเป็นมนุษย์ ครึ่งปลา คำว่า ‘เยว่’ (ภ.กวางตุ้ง) ยังหมายความว่า ‘ปลา’ (Ingham, 2007, p. 98) ตามตำนาน เชื่อว่าหลูถึงเคยอาศัยบริเวณเกาะลันเตาของฮ่องกง ซึ่งมักจะอิงมาจากการเขียนของซหวิ ต้าจหวิน (屈大均) ปรากฏจากมณฑลกวางตุ้งในสมัยราชวงศ์ชิง (Ngai, 2021) หลูถึงมีดวงตาสีเหลือง มวยผมสีเหลือง มีหางสั้น ตามตัวมีขนสีเขียว หลูถึงทั้งสองเพศต่างเกล้าผมเป็นมวย ไว้บนศีรษะ สามารถลอยอยู่บนน้ำสามวันสามคืน (Shi Zhiming & Pan Qicong, 2019, p. 14)

³ สำหรับประเด็นดังกล่าว กรุณาดูตอนที่ 4 อัตลักษณ์จินตันกา

ตำนานนี้เชื่อว่าไม่ได้แต่งขึ้นลอย ๆ แต่มาจากประวัติศาสตร์สมัยจิ้นตะวันออก (東晉, ค.ศ. 317-420) (Ngai, 2021) ในรัชสมัยจักรพรรดิจิ้นอาน (晉安帝, ครองราชย์ ค.ศ. 397-419) เกิดเหตุการณ์การจลาจลของซุนเียนหลูซุน (「孫恩盧循之亂」) เพราะประชาชนไม่พอใจต่อการปกครอง กลุ่มคนี่นำโดยซุนเียน (孫恩) ฉวยโอกาสก่อกบฏ หลังการสู้รบมา 3 ปี กองกำลังซุนเียนพ่ายแพ้ จึงฆ่าตัวตาย ส่วนพวกที่ไม่ได้ฆ่าตัวตายเลือกที่จะตามหลูซุน (盧循) ตัวละครเอกของตำนานหลูถึง (Shi Zhiming & Pan Qicong, 2019, pp. 15-16)

ใน ค.ศ. 404 หลูซุนเข้ายึดกวางโจว (廣州) เมืองเอกของมณฑลกวางตุ้งในปัจจุบัน หลังจากนั้นก็ทำหน้าที่ว่าราชการเมือง และในปีต่อมาหลูซุนยอมสวามิภักดิ์ต่อจักรพรรดิจิ้นอาน หลังจากตัดสินใจยกทัพไปตีเมืองหลวง แต่พ่ายแพ้ยับเยิน เขาจึงฆ่าตัวตายเช่นเดียวกับซุนเียน (Shi Zhiming & Pan Qicong, 2019, p. 16) กองกำลังที่ไม่ได้ฆ่าตัวตายตามหนีไปใช้ชีวิตอยู่บนเกาะลันเตา และทำอาชีพประมง ต่อมาก็วิวัฒนาการเป็น ‘หลูถึง’ ซึ่งมีลักษณะครึ่งมนุษย์ครึ่งปลา เรื่องเล่าบางชุดก็นับหลูถึงเป็นหลูถึงคนแรก (Ngai, 2021)

มีบันทึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ หนังสือเรื่อง 《粵中見聞》ของฟาน ตวนอว้าง (范端昂) ปรากฏในสมัยราชวงศ์ชิงเขียนว่า ทหารหลูซุนเดินทางเข้ากวางตุ้งหลังพ่ายแพ้ นั่งเรือหลบหนีเพื่อไปอาศัยบนเกาะ ผ่านไปเนิ่นนาน ไม่มีรายได้ เครื่องนุ่งห่ม และอาหาร ทายาทต่างเปลือยกาย เรียกว่าหลูถึง ทั้งชายทั้งหญิงต่างเกล้าผมเป็นมวยไว้บนศีรษะ สตรีเมื่อแต่งงานเริ่มคาดหน้าอก และมักออกทะเลเพื่อจับปลามากิน สามารถอยู่ในน้ำสามสี่เดือนไม่ตาย แต่เหมือนมนุษย์ปลา มากกว่า อย่างไรก็ตาม ฟาน ตวนอว้างอาจถือว่าหลูถึงส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่บนเรือ การเกล้ามวยอาจเพื่อสะดวกในการจับปลา (Shi Zhiming & Pan Qicong, 2019, pp. 16-17) เมื่อพิจารณาบันทึกของฟาน ตวนอว้าง วิถีชีวิตของหลูถึงคล้ายกับชาวตันกา เช่น การทำประมงและการใช้ชีวิตอยู่บนเรือในทะเลเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งการแต่งกายของสตรีที่นิยมเกล้ามวย

อีกตำนานหนึ่งคือ การฆาตกรรมหมู่หลูถึงในสมัยราชวงศ์ซ่ง (宋朝, ค.ศ. 960-1279) ค.ศ. 1197 ทางทหารต้องการผูกขาดการค้าเกลือ จึงออกคำสั่งห้ามเอกชนผลิตเกลือ ซึ่งกระทบหลูถึงที่ผลิตเกลือเพื่อยังชีพ เมื่อทางการยึดแปลงนาเกลือและเกลือ หลูถึงจึงต่อต้าน ดังนั้นทางการจึงส่งกองทัพเข้าสู่เกาะลันเตา และสังหารประชากรหลูถึงเป็นจำนวนมาก ส่วนหลูถึงที่เหลือรอดจำนวนน้อย สันนิษฐานว่าเป็นบรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ ของคนตันกา (Ngai, 2021)

กล่าวโดยย่อคือ ‘หลูถึง’ ซึ่งเป็นมนุษย์ครึ่งปลาคือ บรรพบุรุษของคนตันกาตามตำนานที่เล่าสืบต่อกันมา เชื่อกันว่าตำนานนี้ไม่ได้แต่งขึ้นลอย ๆ แต่มาจากเหตุการณ์การจลาจลของซุนเียนหลูซุน โดยเชื่อกันว่าทายาทของทหารหลูซุนคือคนตันกา อีกเหตุการณ์หนึ่งคือ การฆาตกรรมหมู่หลูถึง โดยเชื่อกันว่าคนที่เหลือรอดจากกวาดล้างคือบรรพบุรุษคนตันกา

2.3 ที่มาของชาวตันกา

ก่อนการเข้ามาของอารยธรรมจีน ดินแดนทางตอนใต้ของจีนตามชายฝั่งทะเลต่างครอบครองโดยชนพื้นเมืองดั้งเดิม (Ng, 1983, p. 19) คนตันกาที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ของจีนซึ่งเป็นแผ่นดินแม่ของคนตันกาในสุราษฎร์ธานีน่าจะสืบเชื้อสายมาจากชนพื้นเมืองดั้งเดิม รายงานปี ค.ศ. 1870 ของ ดร.ไอเทิล ผู้เชี่ยวชาญด้านจีนระบุว่าชาวตันกาเป็นทายาทของ

ชนพื้นเมืองที่ถูกอารยธรรมจีนรุกรานเข้ามายังดินแดนนี้ จนผลักให้พวกเขาต้องไปใช้ชีวิตบนเรือ (Great Britain Parliament, 1882, p. 55) ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ก็มีแนวคิดไปในทางเดียวกัน เช่น กุลิก (Gulik, 2003, p. 308) และดาย (Dye, 1997, pp. 31-32)

แม้เรื่องชาวดันกาทะปรากฏในบันทึกสมัยราชวงศ์ฮั่น (漢朝, 202 ปี ก่อนคริสต์ศักราช-ค.ศ. 220) แต่พวกเขาอาศัยที่จีนตอนใต้ก่อนชาวจีน (漢) (Chen Xujing, 1946, p. 101, 114) โดยกลุ่มคนต้นกาน่าจะสืบเชื้อสายมาจากชาว 'ไปเยว่' (百越) กลุ่มชาติพันธุ์ในอดีต (Stainton, 2007, p. 34) ซึ่งนับว่าเป็นชาวเล (海洋族群) (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 32) และจัดอยู่ในกลุ่มชาวออสโตรนีเซียนดึกดำบรรพ์ (palaeo-Austronesian) ที่ครอบครองพื้นที่ทางทะเลจีนตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 ถึงช่วงสมัยราชวงศ์ฮั่น (Ng, 1983, p. 19) ภายหลังคนเหล่านี้ถูกอารยธรรมจีนกลืนกลาย ผลจากการขยายดินแดนไปทางทิศตะวันตกและทิศใต้ของจักรวรรดิจีนที่เริ่มต้นขึ้นสมัยราชวงศ์ฉิน (秦朝, 221-206 ปีก่อนคริสต์ศักราช) (Donkin, 1998, p. 198)

การขยายดินแดนมีวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ จักรวรรดิจีนต้องการควบคุมสินค้าฟุ่มเฟือยที่เป็นที่หาไม่ได้ไม่จักรวรรดิ โดยเฉพาะไข่มุกที่ล้วนมาจากดินแดนจีนตอนใต้ที่ชาวไปเยว่ครอบครอง (Donkin, 1998, p. 198) ชนชั้นนำไม่เพียงใช้ไข่มุกเป็นเครื่องประดับเท่านั้น แต่ยังใช้ประดับประดาองค์ด้วย (Ingham, 2007, p. 2) แม้ว่าดินแดนนี้จะตกเป็นของจักรวรรดิจีน แต่หน้าที่ในการหาสินค้าดังกล่าวยังคงตกเป็นของชนพื้นเมืองดั้งเดิม ดอนกิน (Donkin, 1998, p. 200) เขียนว่า ผู้ที่ทำหน้าที่เก็บไข่มุกน่าจะเป็นพวกชาวดันกาชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตามแนวชายฝั่ง เพราะชาวจีนฮั่นไม่เชี่ยวชาญในการเก็บไข่มุก

ไข่มุก พระจันทร์ และมังกรเกี่ยวข้องกับคติชนเยว่ มังกรเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมต้นกา มีการเปรียบว่าไข่มุกชั้นเยี่ยมคือ ไข่มุกที่เปล่งแสงดั่งแสงจันทร์และไข่มุกมังกรที่ส่องแสงระยิบกลางความมืด (Donkin, 1998, p. 200) คนต้นกายังเชื่อว่ามังกรเป็นบรรพชน จึงเรียกกลุ่มตนว่า '龍戶' (หลงหู่) หมายถึง ครัวเรือนมังกรหรือชาวมังกรและ '蛟龍之子' (เจียวหลงจื่อจื่อ) หมายถึง ลูกหลานเจียวหลง (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 100-113) เจียวหลง (蛟龍) คือมังกรน้ำลึกที่ดุร้าย อันตราย และเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ (Eberhard, 1968, pp. 378-379)

สมัยโบราณ เมื่อลงไปดำน้ำเพื่อเก็บไข่มุก คนต้นกาต่างสักลายบนใบหน้าเสมือนดั่งเจียวหลงเพื่อป้องกันภัยอันตรายจากสัตว์น้ำที่ดุร้ายได้ทะเลลึก (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 100) ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า คนต้นกาต้องสักลายดั่งเจียวหลงอาจมีสาเหตุเพิ่มเติมดังต่อไปนี้ 1) เพื่อป้องกันอันตรายจากเจียวหลงที่เชื่อว่าเป็นดุร้ายและอันตรายต่อมนุษย์ ดังนั้น คนต้นกาอาจสักลายเพื่อพรางตัวให้เจียวหลงเชื่อว่าเป็นพวกเดียวกัน 2) คนต้นกาเชื่อว่าเป็นทายาทเจียวหลงจึงสักลายเช่นนั้น และ 3) อาจเชื่อว่าการสักลายทำให้ตนมีอำนาจและพลังดั่งเจียวหลงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำน้ำลึกเพื่อเก็บไข่มุก

ศาสตราจารย์หลิน ฮุยเสียง (Lin Huixiang, 1936, p. 117) เสนอว่า กลุ่มคนไปเยว่อาจเป็นพวกเผ่าพันธุ์มาเลย์ คนมาเลย์โบราณอาจอยู่บนแผ่นดินจีนมาก่อนที่จะอพยพลงใต้และบางส่วนอาจไม่ได้ตามไปด้วย และกล่าวว่าคนต้นกาเป็นคนไปเยว่ประเภทหนึ่ง และบรรพบุรุษต้นกาอาจเป็นคนไปเยว่ที่ออกจากเผ่า และออกเดินทางทางทะเล

โดยสรุปคือ ตำนาน ‘หลูถิง’ ซึ่งเล่าสืบต่อกันมาในหมู่นักจีนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของคนจีนกลุ่มอื่น ๆ ต่อคนตันกาที่มองว่าคนตันกาไม่ได้เป็นชาวฮั่น เหมือนกับตน มีวัฒนธรรมที่ไม่จัดอยู่ในวัฒนธรรมของชาวฮั่น และอยู่ในระดับวัฒนธรรมที่ต่ำกว่า กลุ่มตน ดังจะเห็นได้จากการเล่าว่าบรรพบุรุษคนตันกาเป็นมนุษย์ครึ่งปลา การเปลือยกายของ ทายาท การเริ่มคาดหน้าอกของผู้หญิงหลังแต่งงาน เป็นต้น ตำนานดังกล่าวสอดคล้องกับ ข้อสันนิษฐานที่กล่าวว่าบรรพบุรุษของคนตันกาไม่ได้เป็นคนจีน แต่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม ในอดีตที่เรียกว่า ‘ไปเยว’ ซึ่งเคยครอบครองดินแดนภาคใต้ของจีนในปัจจุบันก่อนการรุกราน เข้ามาของอารยธรรมจีน

3. การอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวตันกาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

คนจีนอพยพในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทย ประกอบไปด้วยห้ากลุ่มชาติพันธุ์หลัก ได้แก่ คนฮกเกี้ยน คนกวางตุ้ง คนแต้จิ๋ว คนไหหลำ และ คนฮากกา อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากห้ากลุ่มหลักดังกล่าว มีคนตันกาอพยพมาตั้งถิ่นฐาน ที่สุราษฎร์ธานี ซึ่งคนตันกาที่ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานบนบกเช่นเดียวกับคนจีนกลุ่มอื่น ๆ แต่พวกเขา อาศัยบนเรือ อย่างไรก็ตาม ไม่พบงานวิจัยใดที่ศึกษาเกี่ยวกับการอพยพและการตั้งถิ่นฐาน ของคนตันกาในประเทศไทยเลย แม้พวกเขาจะมีรูปแบบในการตั้งถิ่นฐานที่โดดเด่น ดังนั้น ชุมชนจีนสุราษฎร์ธานีจึงมีความหลากหลาย และการศึกษาประเด็นการอพยพและการตั้งถิ่นฐาน ของคนตันกาที่นี้จึงสำคัญ ตอนที่ 3 เกี่ยวกับการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวตันกา ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีคำถามวิจัยหลักว่าชาวตันกาสุราษฎร์ธานี อพยพมาจากไหน ตั้งถิ่นฐานที่ใด เส้นทางของการอพยพเป็นอย่างไร อพยพมาเมื่อไหร่ และเพราะเหตุใด นอกจากนี้ ยังมีคำถามวิจัยย่อยว่าปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการย้ายมาตั้งถิ่นฐานบนบก

3.1 ร่องรอยการอพยพของชาวตันกา

น้อยคนที่จะรู้ว่ากลุ่มคนตันกาอาศัยในพื้นที่ใดของจังหวัด หลายคนก็ไม่เคยแม้แต่ได้ยิน นามคนกลุ่มนี้มาก่อน เนื่องจากปัจจุบันไม่มีคนตันกาที่อาศัยกินนอนบนเรือดังเช่นในอดีต แต่เรื่องราวของคนตันกาก็ยังตกอยู่ในห้วงความทรงจำของคนเก่าคนแก่ที่เคยพบเห็นวิถีชีวิต ของชาวตันกา ดังนั้น ในหัวข้อนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาร่องรอยการอพยพของชาวจีนตันกา ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ที่สุราษฎร์ธานีพบว่า คนตันกาส่วนใหญ่อาศัยที่ย่านชุมชนจีนบ้านท้องศาลา อ.เกาะพะงัน ที่นี้เป็นฐานที่มั่นหลักของผู้อพยพตันกา ในอดีตคนตันกาอาศัยบนเรือที่อ่าวท้องศาลา นิหยวน แซ่ลิ้ม (การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564) ลูกของลิ้ม ถิ่นคิ้ว ผู้เป็นคนหีบตีจีนไหหลำ (เกิด ค.ศ. 1932) กล่าวว่า ในวัยเด็กเคยพบเห็นเรือตันกาจอดเรียงรายกันเป็นแถวหน้าชุมชนจีน ท้องศาลากว่า 10 ลำ ซึ่งยุคแรกเป็นเรือสำเภานขนาดใหญ่ ยู่ยี่ จั๋วประดิษฐ์กุล (การสื่อสาร ส่วนบุคคล, 26 สิงหาคม 2564) คนจีนไหหลำจากเกาะแรตในอำเภอดอนสักซึ่งเคยเดินทางมา ค้าขายที่เกาะพะงันช่วงระหว่างปลายทศวรรษ 1940 และต้นทศวรรษ 1950 ให้ข้อมูลว่า

เรือต้นกาจอดเทียบเป็นแพประมาณ 8-10 ลำ ประกอบด้วยครอบครัวต้นกาอย่างน้อย 10 ครอบครัว และบนเรือมีสมาชิกไม่ต่ำกว่า 8 คน ดังนั้น ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 จึงมีจำนวนประชากรประมาณ 80 คนโดยประมาณ อย่างไรก็ตาม ที่ตลาดท่องเที่ยวในปัจจุบันหลงเหลือครัวเรือนต้นกาเพียงสามครอบครัว แท้จริงแล้วอาจมีจำนวนครัวเรือนต้นกามากกว่านี้ แต่พวกเขาไม่ได้แสดงตนว่าเป็นคนจีนต้นกา อีกทั้งผู้วิจัยยังพบว่า คนจีนต้นกาบางท่านยังปกปิดความเป็นต้นกาของตน⁴

บนเกาะสมุย พบการตั้งถิ่นฐานของคนต้นกา แต่เป็นคนจีนต้นกาที่อาศัยบนบก ซึ่งแตกต่างจากคนต้นกาเกาะพะงัน ที่มีคนต้นกาสองครอบครัวที่เคยอยู่หมู่บ้านชาวประมงบ่อผุด (นงลักษณ์ เค้าอูทัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กันยายน 2564) อย่างไรก็ตาม คนจีนต้นกาไม่เพียงอพยพมาที่สุราษฎร์ธานี แต่ยังอพยพไปที่สมุทรปราการกับระยองด้วย (สมใจ อมรรัตนโสภาค, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กรกฎาคม 2564) คนต้นกาเหล่านี้มีเครือข่ายร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

จะเห็นได้ว่า ที่มั่นหลักแห่งหนึ่งของการอพยพของชาวต้นกาในไทยคือพื้นที่อำเภอเกาะพะงันในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยคนจีนต้นกาจอดเรือเรียงกันเป็นแพเพื่ออยู่อาศัยที่อ่าวท้องศาลา อีกพื้นที่หนึ่งที่พบการตั้งถิ่นฐานของคนจีนต้นกาคือหมู่บ้านชาวประมงบ่อผุดของอำเภอเกาะสมุย ซึ่งเป็นคนต้นกาที่อาศัยอยู่ที่บ้านบนบก และนิยมอาศัยอยู่ในสภาพภูมิประเทศที่เป็นเกาะมากกว่าภาคพื้นแผ่นดิน เพราะเกาะพะงันและเกาะสมุยเหมาะกับการจอดเรือ อีกทั้งยังเต็มไปด้วยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เหมาะสมต่อการทำประมงซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนจีนต้นกา⁵

3.2 การอพยพของชาวต้นกา

ตอนที่ 3.2 ศึกษาการอพยพของชาวต้นกาในสุราษฎร์ธานี โดยมีคำถามว่าคนต้นกาอพยพมาจากไหน เส้นทางอพยพเป็นอย่างไร อพยพมาเมื่อไหร่ และเพราะเหตุใด โดยผู้วิจัยสันนิษฐานว่า คนต้นกาสุราษฎร์ธานีอพยพจากมณฑลไหหลำเป็นส่วนใหญ่ และบางส่วนมาจากมณฑลกวางตุ้ง ข้อสันนิษฐานแรกคือ คนต้นกาส่วนใหญ่มาจากมณฑลไหหลำ โดยมีเหตุผลสองประการคือ 1) การเล่าถึงที่มาของประวัติครอบครัวว่ามาจากเกาะไหหลำ และ 2) ภาษาพูด

ประการแรก คนต้นกาโดยเฉพาะในเกาะพะงันต่างพูดตรงกันว่าครอบครัวอพยพมาจากเกาะไหหลำ แม้ว่าส่วนใหญ่จะนิยามตนเป็น “คนกวางตุ้ง” บ้างก็เป็นทั้ง “คนกวางตุ้ง” และ “คนไหหลำ” บ้างก็พูดว่าเป็น “คนกวางตุ้งที่อยู่ในเกาะไหหลำ” ที่เกาะไหหลำมาตุภูมิของคนต้นกาสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่ หวัง ยี่ซุน (2557, น. 102) เขียนถึงที่มาของคนต้นกาในไหหลำว่า สมัยโบราณคนต้นกาน่าจะมาจากกวางตุ้ง กวางสี และเวียดนาม สมัยราชวงศ์ถัง (唐朝, ค.ศ. 618-907) มีบันทึกว่าคนต้นกาอาศัยที่ไหโข่ว (海口) มณฑลไหหลำ และคนต้นกา

⁴ ผู้เขียนกล่าวถึงประเด็นการปฏิเสธอัตลักษณ์จีนต้นกาในปัจจุบันในตอนที่ 5.2

⁵ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการอพยพและเลือกตั้งถิ่นฐานของคนจีนต้นกาในสุราษฎร์ธานี ดูตอนที่ 3.2

อยู่กระจัดกระจายตามริมฝั่งทะเลทั่วเกาะ คาดคะเนจากทางการว่า ปัจจุบันคนต้นกานในเกาะไหล่ล่าอาจะมีถึงประมาณ 100,000 คน (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 113-215)

ประการที่สอง คนต้นกาสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่พูดทั้งภาษากวางตุ้งและไหล่ล่าได้ ครอบครัวต้นกานที่เกาะพะงันในปัจจุบันอย่างน้อยสามครอบครัวสามารถสื่อสารด้วยภาษากวางตุ้งและไหล่ล่าได้โดยเฉพาะผู้อพยพรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2⁶ ประจักษ์ ธนนิชนาม (การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) นายกสมาคมศาลเจ้าพ่อกวนอูกล่าวว่า คนต้นกาใช้ภาษากวางตุ้ง ซึ่งคนไหล่ล่าฟังไม่ออก แต่พวกเขาพูดภาษาไหล่ล่าได้ จะเห็นได้ว่าคนต้นกาใช้ภาษาทั้งสองในการสื่อสาร ดังนั้น คนต้นกาสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่มีที่มาจากเกาะไหล่ล่า ในไหล่ล่าคนต้นกาที่อายุมากและวัยกลางคนยังสามารถพูดภาษากวางตุ้งได้ (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 215) แตกต่างจากคนต้นกานในฮ่องกงและมณฑลกวางตุ้งที่พูดภาษาไหล่ล่าไม่ได้ (Ward, 2019, p. 3)

อีกข้อสันนิษฐานคือ คนต้นกาสุราษฎร์ธานีอพยพมาจากพื้นที่มณฑลกวางตุ้งโดยสรุปจากเหตุผลสองประการ 1) การเล่าถึงประวัติครอบครัว และ 2) ภาษา ประการแรกคนต้นกาบางครอบครัวเล่าว่าต้นตระกูลมาจากมณฑลกวางตุ้ง เช่น คนต้นกาสกุล 'ด่าน' (陳) จากเกาะสมุย พูดว่าอากง (ปู่) อพยพจากมณฑลกวางตุ้ง ผ่านเกาะไหล่ล่า แล้วเข้าสู่ประเทศไทย ประการที่สอง ผู้อพยพต้นการุ่นที่ 1 ที่พูดภาษาไหล่ล่าไม่ได้หรือมาเรียนรู้อาชีพภาษาไหล่ล่าภายหลังอพยพจากมณฑลกวางตุ้ง นงลักษณ์ เค้าวทัย (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กันยายน 2564) คนจีนไหล่ล่าจากชุมชนจีนแม่น้ำในอำเภอเกาะสมุยพูดว่า เมื่อประมาณต้นทศวรรษ 1960 มีคนต้นกาชื่ออาข้าวซึ่งเป็นคนขายปลาปากอาศัยที่ศาลเจ้าจ้าวเอ่งแซะที่เกาะสมุย และเผ้าศาลอยู่ระยะเวลานานหนึ่ง ชาวบ้านรู้ว่าเขาเป็นคนต้นกา เมื่อแรกมาพูดภาษาต้นแก่หรือต้นกาน (ภ.กวางตุ้ง) และไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไหล่ล่า หลังจากอยู่ร่วมกับคนไหล่ล่าในชุมชนสักพักจึงสามารถพูดภาษาไหล่ล่าได้

เส้นทางการอพยพของคนต้นกาโดยใช้เรือสำเภาสู่สุราษฎร์ธานีสามารถสรุปได้ 2 เส้นทาง ดังต่อไปนี้ 1) เกาะไหล่ล่า → สมุทรปราการ/ระยอง → เกาะพะงัน และ 2) มณฑลกวางตุ้ง → เกาะไหล่ล่า → เวียดนาม → กัมพูชา → ระยอง/สมุย นอกจากนี้ บางครอบครัวอาจอพยพไปสิงคโปร์และมาเลเซีย หลังจากนั้นจึงเดินทางเข้ามาภายหลัง

เส้นทางแรกคือ การเดินทางจากเกาะไหล่ล่าสู่สมุทรปราการและระยอง หลังจากนั้นจึงย้ายมาเกาะพะงัน คนต้นกานท่านหนึ่ง (SA/70/28, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กรกฎาคม 2564)⁷ พูดว่า อากง เตี้ย (พ่อ) และแม่บุญธรรมอพยพจากเกาะไหล่ล่าด้วยสำเภาสู่สมุทรปราการเพื่อทำประมง หลังจากนั้นจึงมาทำประมงแถวเกาะพะงัน อยู่ ๆ เสาเรือหักแถวอ่าวโกลหล่าเดินทางไกลต่อไม่ได้ จึงนำเรือมาขึ้นที่อ่าวท้องศาลา นอกจากนี้ คนต้นกาจากระยองก็ย้ายมา

⁶ ผู้วิจัยใช้คำว่า ผู้อพยพรุ่นที่ 1 ซึ่งมาจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า 'first-generation immigrants' และผู้อพยพรุ่นที่ 2 'second-generation immigrants' โดยผู้อพยพรุ่นที่ 1 คือผู้ที่เกิดในประเทศจีนและอพยพมายังประเทศไทย ส่วนผู้อพยพรุ่นที่ 2 หมายถึงลูกของผู้อพยพรุ่นที่ 1 ที่เกิดในประเทศไทย

⁷ ผู้วิจัยใช้รหัสแทนชื่อในกรณีให้ผู้ให้สัมภาษณ์เลือกที่จะไม่เปิดเผยชื่อจริงหรือให้ข้อมูลที่อาจกระทบต่อสภาพสังคมหรือการดำเนินชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์ตามคำแนะนำของคณะกรรมการการวิจัยในมนุษย์

อยู่ที่นี่เป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับกรณีคนต้นกาท่อนหนึ่ง (MP/84/30, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) ที่กล่าวว่าพ่อแม่ของตนและพ่อแม่ของสามีมาจากไหหลำ โดยไปอยู่ที่สมุทรปราการและระยอง จากนั้นจึงล่องสำเภามาตั้งถิ่นฐานที่อ่าวท้องศาลา

เส้นทางที่สองคือ จากกวางตุ้งผ่านเกาะไหหลำผ่านเวียดนามและกัมพูชา แล้วเข้าสู่ระยองหรือสมุทร คนต้นกาสมุยเล่าว่า อาจเดินทางจากกวางตุ้ง ผ่านไหหลำและเวียดนาม เมื่อถึงกัมพูชาซึ่งเป็นจุดแยก ลมจะนำเรือสำเภาไปสู่จุดหมายปลายทางสองแห่ง ระยองกับสมุทร คนต้นกาบางกลุ่มนำเรือไปขึ้นที่ระยอง ส่วนบางกลุ่มเลือกมาที่เกาะสมุย ซึ่งอาจของตนเดินทางมายังสมุยโดยตรง (SD/53/11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 ตุลาคม 2564)

เส้นทางการอพยพของตระกูลขลุ่ยแห่งเกาะพะงันแตกต่างจากสองเส้นทางหลักดังกล่าว ประหยัด บุญประเสริฐผล (การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2560) เล่าว่า พ่อแม่ตนอพยพมาจากเกาะไหหลำไปอยู่เวียดนาม หลังจากนั้นจึงเดินทางไปอยู่สิงคโปร์และเกาะบังกอร์ของมาเลเซีย แล้วจึงย้ายไปชลบุรี เมื่อมาจับปลาแถวเกาะพะงัน จึงตัดสินใจตั้งรกรากที่นี่ในที่สุด โดยคุณย่าของตนเสียชีวิตที่เกาะบังกอร์และพี่สาวคนโตอยู่ที่สิงคโปร์⁸

คนต้นกาอพยพเข้าไทยระลอกแรกประมาณ ค.ศ. 1925 ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า คำว่า 'ดั่งเก' แรกเริ่มอาจใช้เรียกคนต้นกาที่เข้ามาทำประมงในสยาม กรมประมงบันทึกว่า ค.ศ. 1925 มีอวนดั่งเก จำนวน 16 รายในสยามที่เดินทางมาจากจีนตอนใต้บริเวณอ่าวตังเกี๋ย ค.ศ. 1926 ยังระบุว่า อวนดั่งเกมีเรือแม่เป็นเรือใบขนาดใหญ่ลำหนึ่ง และเรือโล้สองลำใช้เพื่อวางอวนในการจับปลาจำพวกปลาทุ (อัศนีฯ มั่นประสิทธิ์ และ อิสระ ชาญราชกิจ, 2563, น. 4-19) ตรงกับข้อมูลของคนต้นกาพะงันท่านหนึ่งที่เกิดในสมุทรปราการที่กล่าวว่า พ่อและพรรคพวกที่เป็นคนต้นกาทำ "เรือดั่งเก" หรือ "เรือจับปลาทุ" ในอ่าวไทย (SA/70/31, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 กรกฎาคม 2564) อ่าวตังเกี๋ยตั้งอยู่ทางตะวันตกของเกาะไหหลำ ดังนั้น พวกที่เข้ามาทำประมงอาจเป็นคนต้นกาจากเกาะไหหลำ

ช่วงเวลาดังกล่าว คนต้นกาอพยพสู่สุราษฎร์ธานีเช่นกัน ทศวรรษ 1930 มีเรือต้นกาขนาดใหญ่จอดเรียงเป็นแถวกว่าสิบลำที่อ่าวท้องศาลาแล้ว ช่วงเวลานี้ คนต้นกาอพยพเข้าสู่เกาะสมุยเช่นเดียวกัน โดยเข้ามาที่นี่ก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา (ค.ศ. 1941-1945) (SD/53/11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 ตุลาคม 2564) และช่วงสงครามดังกล่าว มีคนต้นกาอพยพจากพื้นที่บริเวณสมุทรปราการ ชลบุรี และระยอง สู่สุราษฎร์ธานีอีกระลอก (ประหยัด บุญประเสริฐผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2560)

เหตุที่คนต้นกาเลือกอพยพเข้าสู่สุราษฎร์ธานีประกอบด้วยทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในประการแรกคือ ช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกิดการเปลี่ยนแปลง

⁸ คุณประหยัด บุญประเสริฐผลได้บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับคนต้นกาที่เกาะพะงันเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2560 ในขณะที่ยังเรียนปริญญาเอก โดยผู้วิจัยเขียนเกี่ยวกับคนต้นกาเพียง 2 ย่อหน้า (Songmuang, 2019, pp. 65-66) หลังจากพบว่า แทบจะไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์คนต้นกาในไทยเลย ผู้วิจัยจึงต่อยอด โดยได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่องราวคนต้นกาที่เล่าโดยคุณประหยัด จนเกิดเป็นงานวิจัยชิ้นนี้ รัชชชัย รุจิระยรรยง (การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กันยายน 2564) ยังเล่าว่าคุณประหยัดบอกว่าตนเป็นคนจีนต้นกา

ด้านเศรษฐกิจของสยามและมีการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ข้าวกลายเป็นสินค้าส่งออกหลัก มีการผลิตข้าวในสุราษฎร์ธานีเช่นกัน นอกจากคนต้นกาใช้เรือสำเภาเพื่อจับปลาและขายปลา ยี่ห้อต่าง ๆ แล้ว ยังขนข้าวสารติดเรือเพื่อขายยังเมืองท่าต่าง ๆ ตามเส้นทางการเดินเรือ รวมทั้ง ขนกลับไปขายที่เกาะไหหลำ (SA/70/28, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กรกฎาคม 2564) ในช่วงต้น หมินกั๋ว (民國) หรือสาธารณรัฐจีน (ค.ศ. 1912-1949) ข้าวเป็นสินค้าอันดับต้น ๆ ที่เกาะไหหลำ นำเข้าจากต่างประเทศ (หวง ยี่ซุน, 2557, น. 260)

ประการที่สอง สภาพทางภูมิศาสตร์สุราษฎร์ธานีคล้ายคลึงกับไหหลำ ข้อแรก สภาพภูมิอากาศของสุราษฎร์ธานีเป็นแบบร้อนชื้นเนื่องจากภูมิประเทศตั้งอยู่ในเขตร้อน เช่นเดียวกับไหหลำที่มีอากาศอบอุ่น (หวง ยี่ซุน, 2557, น. 33) คนต้นกาจึงไม่ต้องปรับตัว ให้เข้ากับสภาพอากาศ สภาพภูมิประเทศเกาะพะงันยังมีลักษณะเป็นเกาะเช่นเดียวกับไหหลำ ยิ่งไปกว่านี้ เกาะพะงันมีอ่าวเยอะ เหมาะกับการจอดเรือและหลบภัยจากลมมรสุมและพายุ

ประการที่สาม สุราษฎร์ธานีมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ร่มรวยด้วยทรัพยากร สัตว์น้ำ ได้แก่ ปลาทุ ปลาจะละเม็ดขาว กุ้ง ปู หอยกะพง หอยนางรม เป็นต้น (ข้อมูลและสถิติ, 2511, น. 3) คนต้นกาเชี่ยวชาญด้านการประมง จึงไม่แปลกที่ทรัพยากรทางทะเลจะดึงดูด คนต้นกาเข้ามา โดยเฉพาะปลาทุซึ่งเป็นปลาที่คนต้นกานิยมจับในระยะแรก คนต้นกาที่เกาะพะงัน ยังนิยมจับปลาจะละเม็ด (ยุ้ย จิวประดิษฐ์กุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 สิงหาคม 2564)

สกินเนอร์ (Skinner, 1957, pp. 135-318) เสนอกรอบแนวคิด *ethnic division of labour* (การแบ่งแยกชาติพันธุ์ด้วยแรงงาน) เพื่อใช้อธิบายว่าทำไมสภาพทางภูมิศาสตร์ของมาตุภูมิ ของคนจีนแต่ละกลุ่มส่งผลต่ออาชีพที่ต่างกัน คนต้นกาเชี่ยวชาญด้านการประมง เมื่ออพยพมา สุราษฎร์ธานี ซึ่งสภาพทางภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกับมาตุภูมิ จึงไม่แปลกที่คนต้นกายังคงทำอาชีพ ที่ตนเชี่ยวชาญ เช่นเดียวกับคนไหหลำที่ชำนาญเรื่องมะพร้าว เมื่ออพยพมาสุราษฎร์ธานี คนไหหล่ายังคงทำสวนมะพร้าว จนกระทั่งสามารถควบคุมราคามะพร้าวและเศรษฐกิจของ เกาะพะงันไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ (บรรสานวิชาวาน, หลวง, 2470, น. 8)

ประการสุดท้ายคือ ท่าเลที่ตั้ง คนต้นกาสามารถพักแรมที่สุราษฎร์ธานี ก่อนที่จะ เดินทางไปยังที่อื่นในระหว่างเส้นทางการเดินเรือ เนื่องจากสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่กึ่งกลางอ่าวไทย ซึ่งมีประโยชน์สำหรับการเดินเรือเพื่อจับและขายปลาระหว่างพื้นที่ภาคตะวันออกและพื้นที่ มาเลเซีย อีกทั้งยังสามารถแวะเยี่ยมครอบครัวบางส่วนที่พะงันได้ สตรีต้นกาท่านหนึ่ง (SB/28, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กรกฎาคม 2564) กล่าวว่า เมื่อมีลูกมากขึ้น จึงขึ้นมาสร้างบ้านบนบก เพื่อดูแลลูก ๆ ส่วนสามีออกทะเลครั้งหนึ่งกินเวลาราวหนึ่งเดือน ออกไปจับปลาในพื้นที่ แถวแนวตะเข็บชายแดนไทย-มาเลเซีย บ้างก็ไปถึงปีนัง หลังจากนั้นก็กลับบ้านที่พะงัน แล้วเดินทางไปพื้นที่แถวระยองต่อ อีกทั้ง สุราษฎร์ธานีกับระยองยังเป็นจุดหมายปลายทาง ของคนต้นกาด้วยปัจจัยด้านลมที่เรือสำเภาใช้ในการเดินเรือตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว

ปัจจัยภายนอกประการแรกคือ การเมืองภายใน ได้แก่ ความวุ่นวายในยุคขุนศึก (ค.ศ. 1916-1928) และการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปี ค.ศ. 1927 ช่วงเวลาระลอกแรก ของการอพยพของคนต้นกาในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ตรงกับเหตุการณ์ทางการเมือง

ดังกล่าวซึ่งน่าจะมียุทธพิพาทต่อการอพยพสู่สุราษฎร์ธานี ยุคขุนศึกเป็นยุคที่จีนแตกแยกทางการเมือง หลังการตายของหยวน ซื่อไช่ (袁世凱, ค.ศ. 1859-1916) ผู้สถาปนาตนเป็นจักรพรรดิเกิดสุญญากาศทางการเมือง จีนแตกออกเป็นเสมือนรัฐเล็ก ๆ และทำสงครามกัน (สิทธิพล เครือรัฐติกาล, 2555, น. 111) ที่เกาะไหหลำปี ค.ศ. 1924 พวกหัวก้าวหน้าถูกกวาดล้างและชาวบ้านถูกฆ่าไปกว่า 180 คน ทำให้คนอพยพสู่ฮกเกี้ยน (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 269)

เมื่อ ค.ศ. 1927 เดิมพรรคคอมมิวนิสต์จีนร่วมมือกับพรรคก๊กมินตั๋ง แต่เมื่ออำนาจก๊กมินตั๋งเข้มแข็งภายใต้การนำของเจียง ไคเช็ค (蔣介石, ค.ศ. 1887-1975) เขาจึงเริ่มกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์จีน (สิทธิพล เครือรัฐติกาล, 2555, น. 117-120) ผู้คนจึงอพยพออกนอกประเทศเกือบ 5 แสนคนใน ค.ศ. 1927 และประมาณแสนคนใน ค.ศ. 1929 (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 271-272) สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จีนในฮกเกี้ยนส่วนใหญ่เป็นคนไหหลำ ซึ่งคนไหหลำเป็นประชากรจีนส่วนใหญ่ในสุราษฎร์ธานี ซึ่งที่นี่เป็นหนึ่งในเครือข่ายสำคัญของพรรค หลัง ค.ศ. 1927 ปรากฏความเคลื่อนไหวของสมาชิกพรรค ค.ศ. 1930 ครูโรงเรียนจีนที่สมุย ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และถูกจับส่งตัวไปกรุงเทพฯ โรงเรียนจีนดังกล่าวคือโรงเรียนเตี้ยงถ่อนโอเอี้ยว (ศรีธรรมราช, พระยา, 2472, น. 349) ซึ่งเป็นของคนจีนไหหลำ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมทางการเมืองของสมาชิกพรรคในสุราษฎร์ธานีปรากฏเด่นชัดขึ้นหลังการกวาดล้างของจีนใน ค.ศ. 1927 เป็นไปได้ว่าคนไหหลำและคนต้นกาอพยพมาจากเกาะไหหลำสู่สุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นฐานที่มั่นสำคัญแห่งหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์จีนภายหลังเหตุการณ์นี้

ประการที่สองคือ สงคราม ในสมัยหมิ่นกั๋วคนจีนจากไหหลำอพยพนอกประเทศเพราะสงคราม (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 267) คนต้นกาเกาะพะงันท่านหนึ่ง (MP/30, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) เล่าว่าครอบครัวของตนอพยพจากจีนเพราะสงคราม สงครามดังกล่าวน่าจะเป็นสงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1937-1945) ปี ค.ศ. 1939 กองทัพญี่ปุ่นเข้าครอบครองเกาะไหหลำ (Sng & Bisalputra, 2015, p. 339) เป็นไปได้ว่าคนจีนต้นกาจากเกาะไหหลำอพยพหนีสงครามเข้าสู่สุราษฎร์ธานีในช่วงเวลาสงครามดังกล่าว

สุดท้ายคือ ความคุ้นเคยระหว่างคนต้นกากับคนไหหลำ สุราษฎร์ธานีเป็นแหล่งที่มั่นสำคัญของผู้อพยพไหหลำ เฉพาะช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีศาลเจ้าไหหลำทั้งสิ้นถึง 13 แห่ง คนจีนต้นกาสุราษฎร์ธานีนอกจากจะอพยพมาจากเกาะไหหลำเป็นส่วนใหญ่ บางครอบครัวยังมีเชื้อสายต้นกาและไหหลำผสมกัน และสื่อสารด้วยภาษาไหหลำได้อีกทั้ง ส่วนใหญ่ระบุว่าตนเป็นคนไหหลำ ดังนั้น เมื่อคนต้นกาอพยพจากเกาะไหหลำมายังที่นี่จึงไม่ต้องใช้เวลาปรับตัวให้เข้ากับชุมชนจีนที่นี่ซึ่งมีคนไหหลำอาศัยอยู่ส่วนใหญ่ และยังสามารถใช้ทรัพยากรจากศาลเจ้าไหหลำเมื่อแรกอพยพมาได้ด้วย

ศาลเจ้าจีนไม่ได้มีบทบาทเพียงด้านศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นสมาคมจีนท้องถิ่นที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน เพื่อให้ที่พึ่งพิงแก่ผู้อพยพทุกรุ่นที่มีมาตมูมิร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ศาลเจ้าแม่ทับทิมของชาวไหหลำที่ตรังกานูในมาเลเซียที่สร้างขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยแต่เดิมต้องการให้คนที่เดินทางมาจากไหหลำเข้าพัก (หวัง ยี่ซุน, 2557, น. 232-233) เมื่อแรกอพยพ คนต้นกามีศาลเจ้าไหหลำเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ประหยัด บุญประเสริฐผล

(การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2560) กล่าวว่า เตี้ย (พ่อ) มักซื้อแพะและจับปลาจะละเม็ดไปไหว้ที่นี้ นอกจากนี้ คนตันกายังเคยใช้ศาลเจ้าไหหลำเพื่อพักพิง เช่น กรณีอาชัวที่อาศัยอยู่ที่ศาลเจ้าไหหลำเกาะสมุยตามที่เขียนไว้แล้ว แม้อาชัวอาจมาจากมณฑลกว๋างตุ้ง แต่ด้วยความคุ้นเคยระหว่างคนไหหลำและตันกา คนตันกาท่านนี้จึงสามารถอาศัยในศาลเจ้าไหหลำได้

คนตันกานบนเรือสำเภายังสามารถใช้ทรัพยากรจากศาลเจ้าไหหลำ โดยเฉพาะการใช้น้ำจากบ่อน้ำของศาลเจ้าในการอุปโภคบริโภค ตามศาลเจ้าไหหลำที่สุราษฎร์ธานี มักมีบ่อน้ำสาธารณะประจำชุมชน สมศรี ด้านวิริยะกุล (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 กันยายน 2564) คนจีนไหหลำจากชุมชนจีนบ้านหัวถนนในอำเภอเกาะสมุย (เกิด ค.ศ. 1948) เล่าว่า วัยเด็กเคยมีเรือตันกาจอดอยู่หน้าศาลเจ้าไหหลำหัวถนน โดยจอดเพื่อค้าขายและหลบภัยจากคลื่นลมชั่วคราว เมื่อต้องการอาบน้ำจึงขึ้นฝั่งมาอาบน้ำที่ศาลเจ้า นอกจากนี้ ยังตักน้ำจาก “ตุ้ยเจ้” (水井) (ภ.ไหหลำ) หาบขึ้นเรือ

สรุปอย่างสั้น ๆ คนตันกาในสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่อพยพจากมณฑลไหหลำ และบางส่วนมาจากมณฑลกว๋างตุ้ง โดยใช้สองเส้นทางหลักในการเดินทางจากเมืองจีน คนตันกาอพยพเข้ามาระลอกแรกประมาณ ค.ศ. 1925 ตั้งถิ่นฐานที่เกาะพะงันโดยส่วนใหญ่ ปัจจุบันภายในที่ส่งผลต่อการอพยพคือ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจของสยาม สภาพทางภูมิศาสตร์ทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ และทำเลที่ตั้ง ปัจจุบันภายนอกคือ ความวุ่นวายของการเมืองภายในสงคราม และความคุ้นเคยระหว่างคนจีนตันกากับคนจีนไหหลำ

3.3 การตั้งถิ่นฐานของชาวตันกา

ในอดีต สามารถพบเห็นเรือตันกาจอดเรียงรายที่อ่าวท้องศาลาในอำเภอเกาะพะงันเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันไม่พบเรือตันกาในพื้นที่นี้ ตอนนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวตันกา โดยมีคำถามวิจัยย่อยว่าปัจจัยใดที่ส่งผลให้คนตันกาเปลี่ยนมาตั้งถิ่นฐานบนบก

องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ช่วยให้เข้าใจความเป็นมาของเรื่องหนึ่งได้อย่างแบบยลและซับซ้อน ด้วยพฤติกรรมของมนุษย์ในปัจจุบันย่อมถูกหล่อหลอมด้วยอดีตมาอย่างช้านาน (ยงยุทธ ชูแว่น, 2550, น. 26) ร่องรอยอดีตของคนตันกาและคนจีนกลุ่มอื่น ๆ ที่แผ่นดินมาตุภูมิก็ย่อมกำหนดการกระทำของผู้อพยพชาวตันกาในต่างแดนเช่นกัน ในประเทศจีนซึ่งเป็นมาตุภูมิของคนตันกาในสุราษฎร์ธานี เมื่อไรที่ดินในการสร้างบ้านเรือน พวกเขาจึงใช้ชีวิตบนเรือ โดยคนตันกามักจอดเรือกันเป็นกลุ่มก้อนเหมือนเมืองย่อม ๆ ที่มีคนอาศัยอย่างหนาแน่น (Naquin & Rawski, 1987, p. 180) คนตันกาส่วนใหญ่ใช้ชีวิตบนเรือตลอดชีวิต และย้ายขึ้นมาอยู่บนฝั่งเฉพาะตอนตายเท่านั้น (Ward, 2019, p. 4)

กุลิก (Gulik, 2003, p. 308) เขียนเกี่ยวกับสังคมจีนสมัยปลายราชวงศ์หมิง (明朝, ค.ศ. 1368-1644) กล่าวว่า คนตันกาไม่มีสิทธิตั้งถิ่นฐานบนบก อย่างไรก็ตาม แท้จริงแล้วไม่มีกฎหมายจากทางการที่ห้ามคนตันกาตั้งถิ่นฐานบนบก ดังนั้น คำกล่าวนี้น่าจะมีที่มาจากความเชื่อดั้งเดิมของคนจีนกลุ่มอื่น ๆ ที่เล่าต่อกันว่าคนตันกาไม่มีสิทธิตั้งถิ่นฐานบนฝั่ง อย่างไรก็ตามจากข้อความในราชโองการที่ออกโดยจักรพรรดิยงเจิ้งที่เกี่ยวข้องกับคนตันกา (ค.ศ. 1729)

(Ng, 1983, p. 35) สามารถสรุปสาเหตุที่คนตันก้าในสมัยราชวงศ์หมิงส่วนใหญ่ไม่ย้ายขึ้นมาอยู่บนฝั่งว่าเป็นเพราะ 1) คนจีนกลุ่มอื่นบนฝั่งดูหมิ่นคนตันก้า และกีดกันไม่ให้พวกเขาตั้งถิ่นฐานบนบก 2) คนตันก้าเองไม่ยอมมีปัญหาเกี่ยวกับคนจีนกลุ่มอื่นบนฝั่ง ด้วยความเกรงกลัว 3) คนตันก้าไม่ยอมโดนรังแกและขับไล่จากครอบครัวที่มีอิทธิพลและอำนาจในท้องถิ่น และ 4) คนตันก้าอาจไม่ยอมถูกตรวจสอบและลงทะเบียนเพื่อเสียภาษีให้กับรัฐ

อย่างไรก็ตาม แม้คนตันก้าแทบจะไม่อยู่บนฝั่ง ไม่ได้หมายความว่าไม่มีคนตั้งถิ่นฐานบนบกเลย จาก 《廣東同志》 (บันทึกเกี่ยวกับมณฑลกว่างตุง) ค.ศ.1561 โดยหวง จั่ว (黃左) แสดงถึงการขึ้นฝั่งของคนตันก้าบางส่วน ซึ่งเขียนว่า “เมื่อไม่กี่ปีมานี้ พวกคน [ตันก้า] ที่อยู่ใจกลางเมืองของกว่างตุงกำลังจะเริ่มหัดอ่านหนังสือ บางส่วนย้ายขึ้นบกมาตั้งถิ่นฐานบ้างแล้ว” อย่างไรก็ตาม แม้จะย้ายขึ้นบก ไม่ได้หมายความว่าคนตันก้าจะได้รับการยอมรับจากคนจีนกลุ่มอื่น คนกว่างตุงยังคงหมิ่นคนตันก้าว่าด้อยกว่ากลุ่มตน (Ng, 1983, p. 35) ดังจะเห็นได้จากข้อความเชิงดูถูกในบันทึกดังกล่าว เช่น “พวกคน [ตันก้า] ไม่สวมหมวก สวมรองเท้า เบลารูหนึ่งสัปดาห์ และไม่รู้อายุตนเอง” (Ye, 1995, p.83)

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้คนตันก้าย้ายขึ้นบกคือ ราชโองการของจักรพรรดิยงเจิ้ง ค.ศ. 1729 เย่ เสียนเอิน (Ye, 1995, p. 85) กล่าวว่า นี่เป็นเอกสารทางกฎหมายที่มีความสำคัญต่อคนตันก้ามากที่สุด โดยรับรองสิทธิในการอาศัยบนฝั่ง ซึ่งมีข้อความดังนี้ “คนตันก้าผู้ใดที่ไม่มีกำลังกายให้อาศัยอยู่บนเรือต่อไปได้ตามความประสงค์ แต่คนที่มีกำลังกายซึ่งสามารถสร้างบ้านเรือนหรือกระท่อมจะได้รับอนุญาตให้อาศัยในบรรดาหมู่บ้านใกล้เคียงน้ำ” (Ng, 1983, p. 35) อย่างไรก็ตาม หลังการออกราชโองการดังกล่าว ไม่ได้หมายความว่าคนตันก้าจะได้รับการยอมรับจากคนจีนกลุ่มอื่นบนบก (Ye, 1995, p. 86)

พฤติกรรมคนลี้ภัยหลอหลอมจากอดีต คนตันก้าใช้ชีวิตอยู่บนเรือมากกว่าพันปี ดังนั้นจึงคุ้นชินกับการดำรงชีพบนเรือ เมื่ออพยพเข้ามายังสุราษฎร์ธานี คนตันก้าส่วนใหญ่จึงยังคงอาศัยบนเรือ ภายหลังในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 คนตันก้าย้ายขึ้นมาตั้งถิ่นฐานบนบกด้วย 1) ปัจจัยด้านธรรมชาติ 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยทางความเชื่อ 4) ปัจจัยด้านแรงงาน และ 5) ปัจจัยด้านการศึกษา

ปัจจัยประการแรก สตรีตันก้าสูงวัยที่พะงันเล่าว่า เรือสำเภากัดแตก และจมลงราว ค.ศ. 1947 ครอบครัวนี้จึงต้องขึ้นฝั่ง (MP/84/30, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) ตรงกับข้อมูลของประจักษ์ ธนวนินนาม (การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) ที่พูดว่า เรือตันก้าทำด้วยไม้จากจีนค่อย ๆ ฝุพังตามเวลา ต้องขึ้นมาเช่าที่บนฝั่ง จากนั้นก็ไม่ได้กลับไปอยู่บนเรือเช่นเดิม แต่ต้องหาปลาด้วยเรือลำเล็กแทน เช่นเดียวกับกรณีคนตันก้าบนเกาะเจิ้งเจา (長洲) ของฮ่องกงที่ต้องย้ายขึ้นบกเพราะเกิดพายุไต้ฝุ่นเมื่อ ค.ศ. 1962 (Choi, 1995, p. 104)

ปัจจัยประการที่สอง ความร่ำรวยทำให้สามารถขึ้นมาอยู่บนฝั่ง การประมงเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้คนตันก้ามั่งคั่ง (Choi, 1995, pp. 104-105) ที่พะงัน คนตันก้าเมื่อมีเงินจึงซื้อสวนขึ้นมาอยู่บนบก (ยุ้ย จิวประดิษฐ์กุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 สิงหาคม 2564) เนกเซน

คนต้นการะยองที่มีฐานะ ต่างมีบ้านหลังใหญ่เมื่อขึ้นบก (SD/53/11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 ตุลาคม 2564)

ปัจจัยประการที่สาม คนต้นกาเลิกทำประมง เนื่องจากฟังคำแนะนำจากเทพประจำศาลที่นับถือผ่านร่างทรง คนต้นกาพะงันท่านหนึ่งต้องเลิกทำประมง และขึ้นมายูบนฝั่งหลังจากฟังคำแนะนำของเทพเจ้าผ่านร่างทรง (นิหยวน แซ่ลี้ม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564) กรณีนี้ยังพบที่เฉิงเจา ปี ค.ศ. 1950 เหล่า กำซิงผู้เป็นเจ้าของเรือไม่สามารถหาปลาได้ตามเป้า หลังจากแต่งเรือและแทบจะไม่ได้ออกทะเลด้วยตัวเอง เชื่อว่าเขาทำให้เกิดความอับมงคลแก่ครอบครัว หลังจากฟังคำแนะนำจากร่างทรง เขาจึงย้ายขึ้นฝั่ง (Ward, 2019, pp. 35-36)

ปัจจัยประการที่สี่ ด้วยคนต้นกาติดเครื่องยนต์ให้กับเรือในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้รูปแบบการใช้แรงงานบนเรือเปลี่ยนไป ผู้หญิง เด็ก และคนชราไม่มีประโยชน์มากนักบนเรือ เมื่อก่อนคนต้นกามักใช้เรือสองลำในการจับปลา หลังการติดเครื่องยนต์ทำให้เรืออีกลำเป็นเพียงบ้าน ในปลายทศวรรษ 2010 เกิดการเคลื่อนไหวทั่วฮ่องกงให้นำคนชราและเด็กย้ายไปอยู่บ้านบนฝั่ง (Ward, 2019, pp. 35-46) เช่นเดียวกับครอบครัวต้นกาในพะงันครอบครัวหนึ่งที่ให้ผู้หญิงและเด็กย้ายขึ้นฝั่งช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยสตรีต้นกาท่านหนึ่ง (SB/28, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กรกฎาคม 2564) พูดว่า สามิตนมีเรือติดเครื่องยนต์ขนาดใหญ่ถึงสามลำ มีลูกน้องราว 20-30 คน จนกระทั่งตนมีลูกคนที่ 8 สามิตจึงให้ตนย้ายขึ้นฝั่งมาเลี้ยงลูกที่บ้าน

ปัจจัยประการสุดท้าย วาร์ด (Ward, 2019, pp. 35-38) อ้างว่า ประเด็นที่คนต้นกาฮ่องกงพูดถึงเป็นลำดับแรกและมากที่สุดคือ การที่ถูก ๆ ได้เข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ เดิมคนต้นกาในฮ่องกงส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา แต่สถานการณ์ขับเคลื่อนให้พวกเขาสนใจให้ลูกหลานได้รับการศึกษา คนต้นกาอาจเห็นความสำเร็จของเหล่า กำซิงในการส่งลูกเข้าเรียนเพื่อให้มีความพร้อมในการรับช่วงต่อเป็นเจ้าของธุรกิจครอบครัวในอนาคต การศึกษายังช่วยให้คนต้นกาประสบความสำเร็จด้านการตลาด อีกทั้งยังช่วยให้รับมือกับกฎข้อบังคับของรัฐที่ออกมาควบคุมเรือในภายหลัง และการให้บุตรสาวมีการศึกษาที่ดีเพิ่มโอกาสในการแต่งงานกับคนนอกชุมชนชาวเรือ

คนต้นกาในสุราษฎร์ธานีเดิมไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามไทยมีกฎหมายการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้น ลูกคนต้นกาที่เกิดในไทยต้องเข้าศึกษาจนจบชั้นประถมและมัธยมศึกษาชั้น ป.4 อย่างไรก็ดี พบว่า ก่อนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 คนต้นกาในสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงชั้น ป.4 เพียงเท่านั้น และออกไปทำประมง คนต้นกาสมุยกท่านหนึ่ง (SD/53/11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 ตุลาคม 2564) เล่าว่า หลังจบชั้น ม.3 ราว ค.ศ. 1983 จึงไปฝึกทำประมงที่ระยอง เพราะมองว่าสามารถสร้างรายได้มากกว่าการจบปริญญาตรี ดังนั้น สามารถอนุมานว่า การศึกษาไม่ใช่เหตุผลหลักที่ส่งอิทธิพลให้คนต้นกาย้ายขึ้นฝั่ง ซึ่งแตกต่างจากคนต้นกาในฮ่องกงที่ความต้องการให้ลูกมีการศึกษาเป็นแรงจูงใจหลักในการย้ายขึ้นฝั่ง

แม้จะอพยพมาสู่สหรัฐอเมริกา คนต้นกายยังอาศัยอยู่บนเรือที่ลอยอยู่เหนือน้ำทะเล อย่างไรก็ตาม พวกเขาย้ายขึ้นมาอาศัยที่บ้านบนฝั่งเนื่องจากปัจจัยด้านธรรมชาติ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านความเชื่อ ปัจจัยด้านแรงงาน และปัจจัยด้านการศึกษา

4. อัตลักษณ์จีนต้นกา

ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและที่อื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คนจีนอพยพประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์จีนหลักห้ากลุ่ม แม้มาจากจีนตอนใต้เหมือนกัน แต่กลับมองตนเองเป็นคนฮกเกี้ยน กวางตุ้ง แต่จิ่ว ไหลล่า และฮากกา และมีภาษาพูดเฉพาะ อย่างไรก็ตาม คนต้นกาพูดภาษา กวางตุ้ง และพวกที่มีที่มาจากเกาะไหหลำสามารถพูดภาษาไหหลำได้ด้วย แต่คน กวางตุ้งและไหหลำส่วนใหญ่ต่างยืนยันว่าคนต้นกาไม่ได้เป็นกลุ่มเดียวกันกับตน ในหัวข้อนี้จะเป็นการศึกษาอัตลักษณ์จีนต้นกา โดยมีคำถามว่าอัตลักษณ์จีนต้นกาเป็นอย่างไร และมีความแตกต่างจากชาวจีนกลุ่มอื่น ๆ ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่อย่างไร

4.1 วิถีชีวิตชาวต้นกา

คนจีนกลุ่มอื่น ๆ และคนไทยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่คิดว่าภาษาที่คนต้นกาใช้คือภาษาต้นกา ยู้ย จิวประดิษฐ์กุล (การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 สิงหาคม 2564) กล่าวว่าคนต้นกาพูดภาษาเขา แต่สื่อสารกับตนด้วยภาษาไหหลำ แม้จะมีบางคำที่ผิดแปลกไปจากที่ตนใช้ พร้อมยืนยันว่าคน กวางตุ้ง ไหลล่า และต้นกาเป็นคนละกลุ่มกัน เนื่องจากภาษาพูดไม่เหมือนกัน หยวนเกี้ยว แซ่ก๊วย (การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ตุลาคม 2564) ภาษานี้ยังถูกเรียกว่า “ภาษาต้นแก่” หรือ “ภาษาจีนต้นแก่”

ในฮ่องกง คนกลุ่มอื่นคิดว่าคนต้นกามีภาษาพูดเฉพาะกลุ่มเช่นกัน วาร์ดยืนยันว่าตนเคยได้ยินคน กวางตุ้งที่มีการศึกษาพรรณนาว่า คนต้นกาไม่ได้พูดจีน และมีนิ้วเท้าแต่ละข้างถึงหกนิ้ว (Ward, 2019, p. 45) ความคิดนี้อาจเชื่อมโยงกับตำนานหลูถิงที่เล่าว่าแต่เดิมหลูถิงไม่ได้พูดจีน นอกจากนี้ คนกลุ่มอื่นในจีนตอนใต้ส่วนใหญ่ต่างพูดว่า คนต้นกาพูดภาษาพื้นเมืองดั้งเดิมของตน (Moser, 1985, p. 219) วาร์ดเสนอว่า มีการวัดระดับ ‘ความเป็นจีน’ คนจีนบนบกกลุ่มอื่น ๆ ในฮ่องกงจึงมองคนต้นกาว่าไม่ได้เป็นคนจีน และมองภาษาคนต้นกาเป็นอื่น เพราะวิถีชีวิตของคนต้นกาที่อยู่บนเรือและทำประมงห่างไกลจากแม่แบบความเป็นจีนที่ได้รับอิทธิพลจากบัณฑิต แต้สุดคือ สตรีต้นกาทำอาชีพบรรทุกผู้โดยสาร ซึ่งผิดแผกไปจากขนบธรรมเนียมจีนอย่างร้ายแรง (Ward, 2019, p. 51)

คนไหหลำในสุราษฎร์ธานีบางคนรู้ว่าคนต้นกาพูดภาษา กวางตุ้ง แต่กลับไม่ได้มองคนต้นกาเป็นคน กวางตุ้ง ประจักษ์ ธนวนินนาม (การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) พูดว่า “ต้นแก่ เขาพูด กวางตุ้ง แต่พูดไหหลำได้ด้วย” ตรงกับการยืนยันของคนต้นกาที่พูดว่ากลุ่มตนพูดภาษา กวางตุ้ง และส่วนใหญ่พูดภาษาไหหลำได้ด้วย คนต้นกาท่านหนึ่ง (SA/70/31, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 กรกฎาคม 2564) เล่าประสบการณ์การใช้ภาษาบนเรือว่า “อยู่แต่เรือภาพูดภาษาจีนทั้งเพ (ทั้งสัน)” พร้อมเน้นย้ำว่ากลุ่มตนพูด “ภาษา กวางตุ้ง” คนต้นกาท่านหนึ่ง

(SB/28, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กรกฎาคม 2564) ยืนยันว่า ภาษากวางตุ้งจะใช้สื่อสารกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว และจะใช้ภาษาไทยและภาษาไหหลำสื่อสารกับคนนอกกลุ่ม

นักวิชาการหลายท่าน เช่น อึ้ง (Ng, 1983, pp. 22-23) นาควินและรอว์สกี (Naquin & Rawski, 1987, p. 180) เสนอเหมือนกันว่า ชาวตันกาพูดภาษากวางตุ้ง จากการศึกษ ผู้วิจัยพบว่า คนตันกาสุราษฎร์ธานีน่าจะใช้ภาษากวางตุ้งในการสื่อสาร ดังนั้น ภาษาตันแก่คือภาษากวางตุ้ง เพราะที่คนตันกาพูดเหมือนหรือคล้ายภาษาที่คนกวางตุ้งพูด เช่น คนตันกากับกวางตุ้งใช้คำว่า “เส็ก” (食) หมายถึง “กิน” “หย่าฉ่า” (飲茶) หมายถึง “ดื่มชา” “เจ้า” (酒) หมายถึง “เหล้า” “โถงซาน” (唐山) หมายถึง “ประเทศจีน” เป็นต้น คนไหหลำและไทยที่อำเภอเกาะพะงันและอำเภอเกาะสมุยคิดว่าคนตันกาไม่ได้พูดภาษากวางตุ้ง อาจด้วยมีประชากรจีนกวางตุ้งที่ไม่ใช่ชาวเรืออาศัยอยู่ที่นั่นน้อยมาก

นอกจากนี้ มีคำเดียวกัน แต่ออกเสียงต่างกันเล็กน้อย อาจมาจากสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์ของคนตันกาและคำศัพท์ที่แตกต่างจากคนกวางตุ้งอยู่บ้าง (Ward, 2019, p. 45) เช่น คนตันกาเรียกลุงว่า “อาปาก” (阿伯) ในขณะที่คนกวางตุ้งเรียกว่า “อาปะ” หรือ “อาปา” ยังมีคำว่า “อาไผ่ว” (阿婆) ที่คนกวางตุ้งออกเสียงว่า “อาผอ” หมายถึง “ยาย” เป็นต้น คำศัพท์บางคำที่ใช้แตกต่างกันบ้าง เช่น คนตันกาเรียกมะละกอลว่า “สีกัว” (木瓜) ในขณะที่คนกวางตุ้งเรียกว่า “หมุกกวา” เป็นต้น

คนตันกาสุราษฎร์ธานีหลายท่านยังใช้คำศัพท์ภาษาไหหลำผสมกับภาษาตน เนื่องจากมีที่มาจากไหหลำ เช่น การเรียกพ่อว่า “แต่” (เต) ซึ่งเป็นภาษาไหหลำ พูดคำว่า “จ่าบย” (呷飯) (สำเนียงไหหลำสุราษฎร์ธานี) หมายถึง “กินข้าว” แทน “เส็กกวาน” นอกจากนี้ยังเรียกแซ่ “陳” ของตนว่า “ต่าน” แทนที่จะออกเสียงว่า “ฉั่น” เป็นต้น

คนตันกาส่วนใหญ่ทำอาชีพประมง ซึ่งเป็นอาชีพเดิมตั้งแต่บรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน (Gernet, 1996, p. 471) ราชโองการ ค.ศ. 1729 ก็ระบุว่า คนตันกา “ทำประมงเป็นอาชีพ” และ “จ่ายภาษีในฐานะชาวประมง” (Ng, 1983, p. 35) อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ชาวประมงทุกคนจะจัดอยู่ในกลุ่มคนตันกา การพบเห็นกลุ่มอื่นทำอาชีพนี้เป็นเรื่องธรรมดา ที่เกาะเผิงเซา (坪洲) ฮ่องกง คนฮากกาและกวางตุ้งก็ทำอาชีพนี้เช่นกัน และต่างยืนยันว่าตนแตกต่างจากชาวตันกาอย่างสิ้นเชิง ชาวประมงฮกเกี้ยนที่เกาะเจิ้งเจากล่าวว่า กลุ่มตนออกไปจับปลาไม่กี่ชั่วโมง และไม่มีการหุงข้าวและกินข้าวบนเรือ (Hayes, 1995, pp. 92-93) เช่นเดียวกับชาวประมงไหหลำ เกาะสมุยที่บอกว่าพวกตนกลับบ้านหลังจากออกทะเล และไม่ใช่ “ตันแก่” (ธวัชชัย รุจิระยรรยง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กันยายน 2564) คนไหหลำเกาะพะงันพูดในทำนองเดียวกันว่า คนไหหลำไม่นิยมทำประมง มักค้าขาย จำนวนน้อยที่ออกไปจับปลา แต่ไม่มีเรือเป็นบ้านเหมือนคนตันกา (นิหยวน แซ่ลิ้ม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564)

คนตันกายังมีการแต่งกายและทรงผมที่มีลักษณะเฉพาะ (Siu & Faure, 1995, p. 214) สมศรี ด่านวิริยะกุล (การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 กันยายน 2564) เคยเห็นคนตันกาในวัยเด็กกล่าวว่า สตรีและบุรุษตันกาล้วนุ่งกางเกงจีน สตรีไว้ผมมวย อำพร มีเพียร (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กันยายน 2564) คนไทยจากหมู่บ้านชาวประมงบ่อผุดในอำเภอเกาะสมุยเล่าว่า

เมื่อ ค.ศ. 1957 จำได้ว่าเห็นพวกเขาสวมเสื้อคอจีน ส่วนที่พะงัน ชายและหญิงดันกาแต่งกายเหมือนกัน โดยนุ่งกางเกงจีนทั้งคู่ สตรีนิยมใส่กำไลหยก (ยุ้ย จี๊ประดิษฐ์กุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 สิงหาคม 2564) คนดันกาพะงันท่านหนึ่ง (SA/70/28, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กรกฎาคม 2564) พูดว่า ชายและหญิงนิยมนุ่งกางเกงขาก๊วยแบบจีน ส่วนเสื้อจะเป็นเสื้อแบบใดก็ได้ (MP/30, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564)

คนบนบกมักคิดว่าการอาศัยบนเรือแตกต่างจากตนมาก วาร์ด (Ward, 2019, p. 8, 92) มองว่าทั้งคู่แตกต่างเพียงเรื่องขนาดพื้นที่อยู่อาศัยเท่านั้น โดยกล่าวว่าฮ่องกงใน ค.ศ. 1938 มีเรือดันกาจำนวน 5,500 ลำ แต่มีคนอาศัยถึง 100,000 คน เรือใหญ่สุดยาวไม่เกิน 26 เมตร ส่วนใหญ่ยาวน้อยกว่า 18 เมตร ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเป็นอยู่อย่างแออัด แต่ด้วยอาชีพทำให้พวกเขาจ่ายอม

เรือดันกาที่พะงันในอดีตมีขนาดใหญ่เกือบเท่าบ้านที่ตั้งอยู่บนฝั่ง (นิหยวน แซ่ลิ่ม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564) ปากเรือกว้างประมาณ 6-8 เมตร ยาวประมาณ 14-16 เมตร (ยุ้ย จี๊ประดิษฐ์กุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 สิงหาคม 2564) มีขนาดสองชั้น มีสมาชิกบนเรือประมาณสิบกว่าคน (หยวนเกี้ยว แซ่กล้วย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ตุลาคม 2564) คนดันกาที่นี้ให้ข้อมูลว่า มีเรือไล่ผูกติดกับเรือใหญ่ นอกจากนี้ยังมีเรือเล็ก ๆ ไว้สำหรับลงเรือเล็กหากเกิดเหตุฉุกเฉิน (SA/70/31, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 กรกฎาคม 2564) เรือสำเภอบางครอบครัวก็มีขนาดเล็ก สตรีสูงวัยดันกาท่านหนึ่ง (MP/84/30, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) บอกว่าเรือครอบครัวตน “เรือเล็ก ไม่ใช่เรือใหญ่” แต่มีสมาชิกบนเรือถึง 9-10 คน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแออัดบนเรือเช่นเดียวกับกรณีฮ่องกง

สรุปคือ คนดันกาสุราษฎร์ธานีสื่อสารกันระหว่างกลุ่มด้วยภาษากวางตุ้ง คนดันกา ยังใช้คำศัพท์ให้หล้าผสมปนเปกับภาษาตน เพราะบรรพบุรุษมาจากเกาะไหหลำ คนดันกาส่วนใหญ่ทำอาชีพประมงและอาศัยบนเรือเป็นหลัก เรือดันกาจึงมีสถานะเหมือนบ้านบนบก เรือดันกาจึงมีสถานะเหมือนบ้านบนบก แต่ด้วยข้อจำกัดทางพื้นที่บนเรือทำให้ต้องอยู่รวมกันอย่างแออัด ทั้งหญิงและชายนิยมสวมใส่กางเกงขาก๊วย สตรีนิยมเกล้ามวยและใส่กำไลหยก

4.2 ความเชื่อของคนดันกา

ในจีน การเคารพบูชาบรรพบุรุษพบเห็นได้ทั่วไป เมื่อพ่อแม่มีชีวิตลูกต้องกตัญญู และดูแลและเซ่นไหว้อวงซุ้ยหรือสุสานบรรพบุรุษ (Lip, 1981, p. 1) คนดันกาสุราษฎร์ธานีก็นับถือบรรพบุรุษ คนดันกานิยมฝังศพเช่นเดียวกับคนจีนกลุ่มอื่น ที่เกาะพะงัน คนไหหลำนิยมทำสุสานบรรพบุรุษไว้ในที่ดินของตน (วรารณ ลัมสุวรรณ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564) อย่างไรก็ตาม วัดไทยทั้งที่เกาะพะงันและสมุยต่างมีพื้นที่สำหรับสุสานคนจีนโดยเฉพาะ

คนดันกาที่พะงันส่วนใหญ่ฝังร่างบรรพบุรุษไว้ที่ริมทะเลหลังโรงเรียนชุมชนบ้านใต้ ซึ่งเป็นสุสานจีนสาธารณะ โดยมีทั้งร่างคนดันกาและไหหลำรวมกัน (วรารณ ลัมสุวรรณ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564) คนดันกาฝังร่างบรรพบุรุษที่นี้ เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีที่ดิน (WL/62/29, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564) คนดันกาท่านหนึ่ง (MP/30, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) ให้ข้อมูลว่า หลุมศพของ “ชาวเล” (คนดันกา)

จะไม่มีป้าย อาศัยความจำว่าบรรพบุรุษถูกฝังไว้ที่ใด เมื่อมีการล้างป่าช้า หลุมศพนี้จึงถูกรื้อออกไปด้วย แต่ในอดีตรอบครัวตนเช่นไหว่บรรพชนในเทศกาลเซ็งเม้งเป็นประจำทุกปี

สมัยจีนโบราณ นักพรตเต๋าจะถูกเชิญมาวยพรป้ายบรรพบุรุษ ซึ่งต้องเก็บรักษาไว้อย่างดี และต้องจัดรูปเพื่อบูชาทุกวัน เพราะเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษจะดูแลความเป็นอยู่ของลูกหลาน (Lip, 1981, p. 1) ชายต้นกาทำนหนึ่ง (SD/53/11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 ตุลาคม 2564) จากเกาะสมุยพูดว่า ยุคก่อนการกราบไหว้บรรพบุรุษจะต้องกระทำอย่างเคร่งครัด ต้องเช่นไหว่ตามเทศกาล วันเกิด และวันครบรอบการเสียชีวิต ส่วนใหญ่จะเช่นไหว่ที่บ้าน

คนต้นกายยังนับถือบูชาเทพเจ้า ความเชื่อนี้เป็นหนึ่งในศาสนาแบบจีนที่มีมาตั้งแต่สมัยจีนโบราณซึ่งเรียกว่า ‘เงินนิซึ่ม’ (Shenism) เพราะเชื่อว่าเทพสามารถเปลี่ยนโชคชะตาตน (Lip, 1981, pp. 1-6) บันทึกของกัปตันโจเซฟ ฟราย ค.ศ. 1852 หลังใช้บริการเรือต้นการรับส่งในมาเก๊าแสดงให้เห็นถึงความเชื่อนี้ “พวกเขา (คนต้นกาย) มีศาลเจ้าจ้าวอยู่บนหัวเรือ มีรูปปั้นองค์เทพเจ้านั่งขัดสมาธิ ตูรูปร่างอ้วนพี สีแดงเข้ม” (Walker, 1875, p. 102)

คนต้นกายยังนิยมเช่นไหว่ “แม่ย่านาง” ที่คนต้นกายเชื่อว่าสถิตที่หัวเรือ เช่นเดียวกับ การนับถือ “แม่ย่านาง” เทพารักษ์ประจำหัวเรือของคนไทย ตั้งแต่เดิมเป็นของจีน ไทยเพิ่งรับมาเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยา ต้นฉบับคือ “เจ้าแม่ทับทิม” จีน (“ตำนานเทพเจ้าจีน,” 2565) อย่างไรก็ดี “เจ้าแม่ทับทิม” มีสององค์ มาจู (กำเนิดที่ฮกเกี้ยน) กับส่วยเว่ยเซ็งเหนียง (水尾聖娘) ‘มาจู’ บ้างก็เดิมท้ายด้วย ‘ผัว’ (婆) หมายถึง ‘ย่า’ หรือ ‘เหนียง’ (娘) หมายถึง ‘แม่’ หรือ ‘นาง’ คำว่า ‘มาจูเหนียง’ หมายถึง ‘แม่ย่านาง’ ตามภาษาฮกเกี้ยนและแต้จิ๋ว (ถาวร สิกขโกศล, 2566)

คนต้นกาสุราษฎร์ธานีและระยองเชื่อเรื่องการเช่นไหว่หัวเรือ โดยเรียกว่า “เทพเจ้าหัวเรือ” หรือ “แม่ย่านาง” เพราะเชื่อว่ามีเทพมาจุสถิตอยู่หัวเรือ คนต้นกาที่จีนจึงชอบเรียกว่า “ฉวนโถวเหนียง” (船頭娘) แปลว่า “พระแม่หัวเรือ” ตรงกับความเชื่อเรื่องแม่ย่านางในไทย (ถาวร สิกขโกศล, 2566) และตรงกับความเชื่อคนต้นกาในไทย ซึ่งคนต้นกาทำนหนึ่งพูดว่า ตั้งแต่โตมา ตนซึมซับกับความเชื่อแม่ย่านาง และเช่นไหว่ก่อนออกเรือทุกครั้ง (SD/53/11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 ตุลาคม 2564) ดังนั้น เทพเจ้าที่หัวเรือที่คนต้นกานับถือคือ “มาจู” คนต้นกานิยมไหว่มาจู เพราะเป็นเทพทางทะเล เชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ช่วยปกป้องภัยอันตรายทางทะเล และบันดาลให้เดินเรือโดยปราศจากอุปสรรค (“ตำนานเทพเจ้าจีน,” 2565)

เจ้าแม่ทับทิมองค์ที่สองคือ ส่วยเว่ยเซ็งเหนียงหรือต๋วยบ่วยเต็งเหนียง (ภ.ไหล่) มีที่มาจากเกาะไหหลำ และเป็นเทพของคนไหหลำ คำว่า “เซ็งเหนียง” หมายถึง “พระแม่เจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์” “ส่วยเว่ย” หมายถึง “ท้ายน้ำ” หรือ “ปลายน้ำ” (ถาวร สิกขโกศล, 2566) การกำเนิดเจ้าแม่องค์นี้เกี่ยวกับชาวประมงที่ประสบความสำเร็จในการทำประมงจากการเช่นไหว่ท่อนไม้ที่พบกลางทะเล จากนั้นเขาจึงสร้างศาลขึ้น (วิรัช พงศ์ฉบับันภา และคณะ, 2565, น. 410-412)

คนต้นกาสุราษฎร์ธานีก็นับถือเจ้าแม่ต๋วยบ่วย อาจเพราะ 1) ต๋วยบ่วยเป็นเทพทะเล ซึ่งเกี่ยวโยงกับวิถีชีวิตคนต้นกาที่ส่วนใหญ่ทำประมง อีกทั้งเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเจ้าแม่

ต่างเกี่ยวกับการช่วยเหลือชาวประมงส่วนใหญ่ 2) คนตันกาส่วนใหญ่อพยพมาจากไหหลำ จึงเคารพเจ้าแม่ เพราะเจ้าแม่กำเนิดจากที่นี่ และนับเป็นเทพคนไหหลำ

คนตันกายังนำเทวรูปมาไว้บนเรือเพื่อยึดเหนี่ยวทางใจ เทวรูปเจ้าพ่อกวนอูเป็นที่นิยมในการเซ่นไหว้บนเรือ (SA/70/31, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 กรกฎาคม 2564) คนตันกาสุราษฎร์ธานียังนิยมเซ่นไหว้กวนอู คนตันกาพะงันล้วนนับถือท่าน ซึ่งเป็นผู้คุ้มครองศาลเจ้าว่านเกา โดยมีกมาขอให้ประสบความสำเร็จในการทำประมง นอกจากนี้ยังนิยมปรึกษาเทพเจ้ากวนอูทุกครั้งที่มีการประทับทรงที่ศาล เช่น ควรเดินทางไปทิศใดเพื่อจับปลาจะละเม็ด เป็นต้น คนตันกาบางท่านตัดสินใจเลิกทำประมง และย้ายขึ้นมาอาศัยที่บ้านบนฝั่งตามคำแนะนำของเทพกวนอูผ่านร่างทรง (นิหย่วน แซ่ลี้ม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564)

คนตันกายังเฉลิมฉลองตรุษจีน คนตันกาพะงันท่านหนึ่งเรียกประเพณีนี้ว่า “โจวหลิ่น” เมื่อถึงเทศกาล คนตันกาที่ออกทะเลต่างกลับมาที่เกาะพะงันเพื่อเฉลิมฉลอง และมาเซ่นไหว้ที่ศาลเจ้าว่านเกา (นิหย่วน แซ่ลี้ม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 กรกฎาคม 2564) เจกเซ่นช่วงตรุษจีนของเมืองหลูเปา (蘆苞) มณฑลกว่างตุงที่เรือตันกานับพันลำมารวมตัวกันที่นี่ในอดีต (Luo, 1995, p. 58) ที่ฮ่องกง คนตันกาจะไม่จับปลาช่วงตรุษจีน ที่เกาะเก๋าสี (濠西) ใน ค.ศ. 1953 เรือตันกาว่าสามสิบลำกลับมากลางตรุษจีน และกลับมาเซ่นไหว้เทพเจ้าที่ศาลเช่นเดียวกับกรณีคนตันกาที่พะงัน เพราะเป็นหน้าที่ที่ต้องขอบคุณเทพเจ้าที่ปกป้องพวกเขาตลอดทั้งปี และถือโอกาสสัปรบในปีใหม่ (Ward, 2019, p. 14)

เพื่อหาคำตอบว่าคนตันกานับเป็น ‘จีน’ หรือไม่ การเข้าใจความหมายของ ‘ความเป็นจีน’ (Chineseness) เป็นสิ่งจำเป็น อัตลักษณ์จีนเชื่อมโยงกับศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อทางศาสนาของคนจีนมาจากขงจื้อ เต๋า พุทธ จีนนิซึ่ม และการเคารพบูชาบรรพบุรุษ (Lip, 1981, pp. 1-6) องค์ประกอบเหล่านี้รวมกันเรียกว่า ศาสนาประชานิยม (popular religion) ซึ่งฟอยซ์ทหวัง (Feuchtwang, 2001, p. vi) เขียนว่า ศาสนาเหล่านี้เป็นที่นิยมในแง่ที่ว่า เป็นของประจำถิ่นและของแท้จริงของประเทศจีนและชาวฮั่นหรือคนที่พูดภาษาจีน ศาสนาประชานิยมยังเป็นหนึ่งในลักษณะหลัก ๆ ของวัฒนธรรมจีน (Cohen, 1994, p. 98)

ความเชื่อและพฤติกรรมของคนตันกายังได้รับอิทธิพลจากศาสนาขงจื้อซึ่งเชื่อมโยงกับการเซ่นไหว้บูชาบรรพบุรุษ (Lip, 1981, p. 2) ขงจื้อสอนว่ามนุษย์ควรจะทำพิธีกรรมต่อหน้าแท่นบูชาบรรพบุรุษเพื่อรักษาความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไป (Murphey, 2009, p. 34) ซึ่งคนตันกาสุราษฎร์ธานีเคร่งครัดในการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ และพวกเขายังมีความเชื่อเรื่องการมีลูกชายไว้สืบสกุลตามคำสอนขงจื้อ

อิทธิพลศาสนาเต๋ายังส่งผลต่อวิถีชีวิตคนตันกา ทำเลฮวงซุ้ยคนตันกาเกี่ยวข้องกับเรื่องฮวงจุ้ยในศาสนาเต๋า ซึ่งหลุมฝังศพหันหน้าไปทางทะเล และข้างหลังมีภูเขาตั้งอยู่ นับเป็นทำเลที่ดี อีกทั้ง บ้านคนตันกาที่ท้องศาลายังพบ ‘ฝู’ (符) หรือยันต์ที่มีกเป็นสีเหลืองและมีตัวอักษรจีน (Lip, 1981, pp. 3-4) ซึ่งได้รับมาจากศาลเจ้า บ้านหลังนี้ยังบูชารูปภาพเจ้าแม่กวนอิม พระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนานิกายมหายาน พระพุทธรูปแบบไทย และรูปภาพพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนานิกายเถรวาท แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาซึ่งเป็นหนึ่งใน

องค์ประกอบของศาสนาประชาานิยมจีน ส่วนการบูชาพระพุทธรูปและพระภิกษุสงฆ์แบบไทยสะท้อนถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมและการผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทย

เนื่องจาก ‘ความเป็นจีน’ มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาประชาานิยมจีน ซึ่งคนต้นกามีความเชื่อดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าคนต้นกานับเป็นคน ‘จีน’ และตั้งแต่การสำรวจสำมะโนครัวเมื่อ ค.ศ. 1953 กลุ่มคนต้นกาก็ไม่ได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่ชาวฮั่น ในบรรดา 50 กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดในจีน ดังนั้น ชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลจีนเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าคนต้นกาคือ ชาวฮั่นเช่นเดียวกับกลุ่มคนจีนฮั่นอื่น ๆ (Ward, 2019, p. 55)

สรุปคือ คนต้นกาเคารพบูชาบรรพบุรุษ โดยเซ่นไหว้บรรพชนในเทศกาลเซ็งเม้งทุกปี คนต้นกาเชื่อในเทพเจ้ามาจู่หรือแม่ย่านาง ซึ่งมักทำพิธีเซ่นไหว้ก่อนออกทะเลทุกครั้ง คนต้นกายังนับถือตุ้ยบ่วยเต็งเหียงที่เป็นเทพทางทะเลจากเกาะไหหลำ คนต้นกายังฉลองตรุษจีน และสุดท้ายคนต้นกานับเป็นจีน เพราะพวกเขา นับถือศาสนาประชาานิยมจีน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนต้นกากับชาวจีนกลุ่มอื่น

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และความแตกต่างทางศาสนา มักเกิดในเมืองท่าที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น กรุงเทพฯ และปิ่นัง เป็นต้น ซึ่งเป็นเมืองพหุสังคม (Lewis, 2016, pp. 2-8) สุราษฎร์ธานีถือเป็นเมืองพหุสังคมเช่นเดียวกันที่มีทั้งคนไทย มลายู และจีนอาศัยอยู่ ที่เกาะพะงัน คนจีนต้นกาอยู่ร่วมกับคนจีนไหหลำและคนไทยพื้นเมือง ตอนนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนต้นกากับคนจีนกลุ่มอื่น โดยมีคำถามว่า คนจีนต้นกามีความสัมพันธ์อย่างไรกับคนจีนกลุ่มอื่น มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับคนกลุ่มอื่นหรือไม่อย่างไร และมีการผสมกลมกลืนทางสังคมเข้ากับคนจีนไหหลำบนฝั่งหรือไม่ อย่างไร

5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนต้นกากับชาวจีนกลุ่มอื่น

หม่า (Ma, 2003, pp. 5-8) เสนอว่า ‘การพลัดถิ่น’ (diaspora) เป็นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีการข้ามพรมแดนรัฐชาติ (transnationalism) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงกระบวนการในการกระจัดกระจายของผู้คนใน ‘พื้นที่’ (space) หนึ่ง ซึ่ง ‘พื้นที่’ กับ ‘สถานที่’ (place) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพลัดถิ่น เพราะผู้คนในพื้นที่และสถานที่นั้นจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยปฏิสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่คือ การเคลื่อนย้ายของคน สินค้า ทุน ความคิด และข้อมูลระหว่างพื้นที่ที่มีเครือข่ายติดต่อกันระหว่างพื้นที่มาตุภูมิกับพื้นที่ที่คนอพยพไปตั้งถิ่นฐาน

ในพื้นที่เกาะพะงัน พบว่ากลุ่มคนจีนต่างอาศัยรวมกันในพื้นที่ที่มีอาณาเขตเป็นของตนเอง ที่เรียกว่า “ไชน่าทาวน์” (Chinatown) ซึ่งพะงันมีไชน่าทาวน์ถึงสองแห่ง ได้แก่ ไชน่าทาวน์ท้องศาลากับไชน่าทาวน์บ้านใต้ ศาลเจ้าवानเกาถูกสร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1848 เพื่อเป็นศูนย์กลางของไชน่าทาวน์บ้านวกตุม (ก่อนที่จะย้ายชุมชนมายังพื้นที่ท้องศาลาภายหลัง) และศาลเจ้าवानเฉียนซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1855 เป็นศูนย์กลางของไชน่าทาวน์บ้านใต้ อย่างไรก็ตาม เมื่อคนจีนต้นกาอพยพมาเกาะพะงัน คนจีนต้นกาจอดเรือรวมกันในพื้นที่ที่เป็นน้ำทะเลที่อ่าวท้องศาลาหน้าศาลเจ้าवानเกาในปัจจุบัน ส่วนคนไทยอยู่บนบกในพื้นที่อื่น ๆ

โดยเฉพาะตามสวนมะพร้าวและบนภูเขา (กุหลาบ ชมอินทร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) ดังนั้น พื้นที่ของคนจีนไหหลำ คนจีนตันกา และคนไทยจึงแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน

แม้ว่าพื้นที่คนจีนตันกากับคนกลุ่มอื่นจะมีเส้นแบ่งเขตระหว่างผืนดินและผืนน้ำทะเลอย่างชัดเจน แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้คนทั้งสองจะไม่ปฏิสัมพันธ์กัน เจกเซนชาวเรือโบราณตามชายฝั่งจีนตอนใต้ที่ไม่สามารถตัดขาดจากผู้คนและทรัพยากรบนบกได้อย่างสิ้นเชิง เพราะไม่สามารถพึ่งพาตนเองอย่างเดี่ยว (Chen, 2002, p. 52) คนตันกาที่เกาะเก่าไชมีความสัมพันธ์กับคนจีนกลุ่มอื่น ๆ บนบก โดยเฉพาะด้านการค้าขาย ด้านการเกี่ยวข้องกันเป็นญาติและการแต่งงาน และด้านพิธีกรรมและนันทนาการ (Ward, 2019, p. 53)

สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าคนตันกาต้องพึ่งพาทรัพยากรจากชุมชนจีนบนฝั่งคือการย้ายชุมชนจีนจากบ้านวกตุม ซึ่งเป็นสถานที่ที่เจริญที่สุดบนเกาะพะงันในอดีต และมีอ่าววกตุมที่เหมาะสมกับการจอดเรือ (คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ อำเภอเกาะพะงัน, 2564, น. 2) เดิมทีคนตันกาจอดเรือที่นี่ อย่างไรก็ตาม สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อคนจีนไหหลำย้ายพื้นที่ชุมชนมาตั้งที่บ้านท้องศาลาในปัจจุบัน มีการย้ายศาลเจ้าและตลาดมาด้วย คนจีนตันกาจึงย้ายที่จอดเรือจากอ่าววกตุมมาที่อ่าวท้องศาลา โดยทอดสมอเรือสำเภาเรียงรายบริเวณหน้าศาลเจ้าว่านเกาที่ท้องศาลาในปัจจุบัน (SA/70/31, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 กรกฎาคม 2564) คนตันกาต้องอาศัยตลาดท้องศาลาของคนไหหลำในการซื้อขายสินค้า ต้องพึ่งศาลเจ้าว่านเกาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และใช้น้ำจากบ่อน้ำจืดสาธารณะจากศาลเจ้าสำหรับการอุปโภคบริโภคบนเรือ

การแต่งงานระหว่างคนต่างกลุ่มยังชี้ถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม ในจีนการแต่งงานระหว่างคนจีนตันกากับคนจีนกลุ่มอื่นเกิดน้อยมาก แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กันในด้านเศรษฐกิจอย่างเหนียวแน่น แต่การเลือกปฏิบัติต่อคนตันกาก็ยังเกิดขึ้นอยู่ (Siu & Faure, 1995, p. 214) ที่เกาะพะงัน ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 การแต่งงานระหว่างคนจีนไหหลำกับคนจีนตันกาก็เกิดขึ้นน้อยมากเช่นกัน โดยพบว่า มีการแต่งงานกันเพียงสองคู่เท่านั้น คนจีนตันกามักแต่งงานกันเองภายในกลุ่ม และการแต่งงานระหว่างคนต่างกลุ่มมักเกิดขึ้นระหว่างชายตันกากับสตรีไทยมากกว่า (ประจักษ์ ธนวนินนาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564)

นอกจากนี้ ยังมีการแต่งงานระหว่างคนจีนตันกากับ “แขก” (นามที่ผู้อื่นเรียกคนมลายูหรือไทยมุสลิม) บทเพลงกล่อมเด็กของคนไทยเกาะพะงันในอดีตชี้ให้เห็นถึงสิ่งนี้ โดยมีเนื้อร้องว่า “ขึ้นเขาเหอ แลเรือเภาลากอวน ทองสุกหน่านวล ได้ใครแล้วหนา ได้แขกพาไป ได้ไทยพามา ได้ชาวลุงสงขลา พาไปไม่มาแน่เกิด” ซึ่ง “เรือเภาลากอวน” คือ เรือตันกาที่เกาะพะงัน ส่วน “ทองสุก” หมายถึง หญิงสาวตันกาที่มีรูปลักษณะงดงาม (กุหลาบ ชมอินทร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) “ได้แขกพาไป” คือ การมีคู่ครองเป็น “แขก” สตรีตันกาสูงอายุท่านหนึ่งจากตลาดท้องศาลาให้ข้อมูลว่า บิดาตนที่เป็นคนจีนแต่งงานกับมารดาตนที่เป็น “แขก” ที่มาจากชุมพร (SB/28, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 กรกฎาคม 2564)

การแต่งงานระหว่างคนต้นกากับคนจีนกลุ่มอื่นที่พบเห็นได้น้อยทั้งแสดงถึงการคงอยู่ของระยะห่างทางสังคมระหว่างคนจีนใหญ่หลักกับคนจีนต้นกา แม้ว่าทั้งสองจะมีความผูกพันทางด้านเศรษฐกิจอย่างเหนียวแน่นก็ตาม (Siu & Faure, 1995, p. 214) ยิ่งไปกว่านี้ การแต่งงานระหว่างชาวประมงจีนกลุ่มอื่นกับชาวประมงจีนต้นกาก็แทบจะไม่พบเห็นได้ทั่วไปเช่นกัน โดยเฉพาะชาวประมงกวางตุ้งและฮากกาที่ฮ่องกงที่ไม่นิยมแต่งงานกับชาวประมงจีนต้นกา (Hayes, 1995, p. 93) สาเหตุน่าจะมาจากอคติทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นมานาน หนึ่งในความเชื่อดั้งเดิมของคนจีนกลุ่มอื่นที่เชื่อว่าคนต้นกาไม่ได้รับอนุญาตให้กระทำก็คือ การแต่งงานกับคนจีนกลุ่มอื่น นี่เป็นความเชื่อชุดเดียวกับเรื่องห้ามคนต้นกาสมัครสอบเข้ารับราชการและห้ามคนต้นกาตั้งถิ่นฐานบนฝั่งที่คนบนบกเล่าลือ ความเชื่อชุดนี้น่าจะมาจากอคติ และไม่ได้มาจากข้อเท็จจริงที่ว่าทางการออกกฎหมายห้ามคนต้นกาแต่งงานกับคนจีนกลุ่มอื่น หลังจากการออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิคนต้นกาตั้งแต่ ค.ศ. 1729 จนมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 คนจีนกลุ่มอื่นบนฝั่งก็ยังคงยังไม่นิยมแต่งงานกับคนจีนต้นกา (Ward, 2019, pp. 38-56)

อคติที่มีต่อคนต้นกาอยู่ในจิตใต้สำนึกของคนจีนกลุ่มอื่นที่สะสมมาเป็นเวลาช้านาน (Ingham, 2007, p. 3) ตั้งแต่ในอดีต คนจีนอื่นมีทัศนคติไม่ดีต่อคนจีนต้นกา ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 คนต้นกาได้รับการชิงชังและดูหมิ่นจากคนจีนกลุ่มอื่น เช่น คนกวางตุ้ง ฮากกา และฮกเกี้ยน (Dye, 1997, pp. 31-32) น่าจะเพราะวิถีชีวิตคนต้นกาห่างไกลจากแม่แบบวิถีชีวิตที่ได้รับอิทธิพลจากบัณฑิต โดยเฉพาะการอยู่บนเรือและการทำอาชีพประมง อีกทั้งสตรีต้นกายังทำอาชีพรับส่งผู้โดยสารซึ่งจัดว่าผิดชนบทรรมเนียม นอกจากนี้ คนต้นกายังถูกมองว่าไร้การศึกษาและไม่เคร่งในศีลธรรมทางเพศ (Ward, 2019, pp. 25-45) ตั้งแต่สมัยราชวงศ์หมิง โสเภณีส่วนใหญ่มักเป็นสตรีต้นกา (Gulik, 2003, p. 308) ธรรมเนียมบางประการของจีนต้นกายังขัดต่อชนบทรรมเนียมจีนแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะการอนุญาตให้สตรีที่เป็นแม่ค้าแต่งงานใหม่ (Ward, 2019, p. 42) เป็นต้น ดังนั้น อคติดังกล่าวน่าจะส่งผลให้คนจีนกลุ่มอื่นไม่นิยมแต่งงานกับคนจีนต้นกา

อย่างไรก็ตาม เมื่อคนจีนกลุ่มอื่นบนฝั่งแต่งงานกับคนจีนต้นกา ลูกที่เกิดมาจะนับว่าเป็นคนต้นกา เช่น กรณีลูกสาวของชายจีนกวางตุ้งกับหญิงจีนต้นกาท่านหนึ่งจากเมืองชาวาน (沙灣) ในมณฑลกวางตุ้งที่ชาวเมืองต่างเรียกว่าคนต้นกา (Siu, 1995, p. 200) เช่นเดียวกับลูกที่เป็นผลผลิตจากการแต่งงานระหว่างคนจีนใหญ่หลักกับคนจีนต้นกาที่เกาะพะงันที่ถูกจัดให้เป็นคนต้นกา (ประหยัด บุญประเสริฐผล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2560)

กล่าวอย่างรวบรัดคือ พื้นที่ของคนต้นกากับคนใหญ่หลักแบ่งแยกกันชัดเจน อย่างไรก็ตามความเข้าใจว่าทั้งสองกลุ่มจะไม่มีปฏิสัมพันธ์กันเลยเป็นสิ่งที่ผิด เพราะคนจีนต้นกาต้องพึ่งพาทรัพยากรจากบนบก คนจีนต้นกายังมีความสัมพันธ์ด้านการค้ากับคนบนฝั่ง ด้านการเกียตรวงกันเป็นญาติและการแต่งงาน ซึ่งการแต่งงานระหว่างกันชี้ให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การแต่งงานดังกล่าวเกิดขึ้นน้อยมากเนื่องจากอคติของคนจีนบนฝั่งที่ได้รับการบ่มเพาะตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษที่เมืองจีน

5.2 การผสมกลมกลืนของชาวจีนต้นกาเข้ากับสังคมจีนไหหลำ

ระหว่างช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 คนจีนต้นกาบนเรือที่เกาะพะงันล้วนย้ายขึ้นฝั่งมาอาศัยที่บ้านบนบกทั้งสิ้น ส่วนคนจีนต้นกาในฮ่องกงก็เริ่มย้ายขึ้นมายู่บนฝั่งเช่นเดียวกัน ซึ่งทำให้เส้นแบ่งแยกทางกลุ่มชาติพันธุ์เลือนราง (Hayes, 1995, p. 103) หลังจากย้ายขึ้นฝั่ง คนจีนต้นกาเริ่มผสมกลมกลืนทางสังคมกับคนจีนอื่นบนฝั่งในที่สุดจนกระทั่งรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของคนจีนกลุ่มอื่น (Ward, 2019, pp. 37-38)

ผู้วิจัยยังพบว่า คนจีนต้นกาที่ย้ายขึ้นฝั่งมักปฏิเสธอัตลักษณ์จีนต้นกาของตน และมักบอกว่าตนเป็นคนจีนไหหลำหรือคนจีนกวางตุ้งมากกว่า นอกจากนี้ บางท่านยังพยายามปกปิดความเป็นต้นกาอีกด้วย ชายจีนไหหลำสูงอายุท่านหนึ่งที่พะงันให้ข้อมูลว่า คนต้นกาไม่ค่อยแสดงออกว่าตนเป็นต้นกา มักบอกเพียงตนเป็นคนจีน อย่างไรก็ตาม ลูกหลานต้นกาต่างกลายเป็นคนไหหลำ (PT/75/30, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) เช่นเดียวกับกรณีตระกูลเงินแห่งเมืองซาวาน มณฑลกวางตุ้งที่ตัดขาดจากความเป็นคนต้นกา แม้บันทึกการลำดับญาติจะแสดงให้เห็นว่าต้นตระกูลเคยอาศัยบนเรือมาก่อนก็ตาม (Siu, 1995, p. 191) ที่ฮ่องกง คนต้นกาที่สำเร็จในการย้ายขึ้นฝั่งจะปกปิดที่มาของต้นตระกูลอย่างระมัดระวัง (Ward, 2019, p. 57)

เหตุที่คนจีนต้นกาปกปิดอัตลักษณ์นี้อาจเพราะการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ส่งผลต่อการขยับสถานะทางสังคม กรณีศึกษาเกี่ยวกับคนต้นกาที่ซาวานชี้ให้เห็นว่าการเลื่อนสถานะทางสังคมของคนที่อาศัยในเมืองเชื่อมโยงกับการเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวพันกับองค์กรทางการเมืองจีน ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ภาษา พิธีกรรมของชุมชน ประเพณี การแต่งงานที่ซับซ้อน และพิธีการทางศาสนา มักถูกใช้เป็นเครื่องมือในกระบวนการสร้างความชอบธรรมให้กับการขยับสถานะทางสังคมของตน ดังนั้น ความเป็นชาติพันธุ์เป็นสิ่งไหลลื่น และเป็นเส้นแบ่งกลุ่มคนเพื่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและการเมือง (Siu & Faure, 1995, pp. 214-215)

การเปลี่ยนอัตลักษณ์ยังเกี่ยวกับการได้มาซึ่งสิทธิในการตั้งถิ่นฐานบนบก เมื่อ ค.ศ. 1962 พายุไต้ฝุ่นที่เฉียดทำให้คนต้นกาจำนวนมากย้ายขึ้นฝั่ง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลฮ่องกงจำกัดสิทธิในการเลือกตั้งคณะกรรมการท้องถิ่นเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่บนบกเท่านั้น ในปี ค.ศ. 1990 การระบุว่าคนที่มีสิทธิในการเลือกตั้งต้องอาศัยบนฝั่งอย่างต่ำสิบปีทำให้การเลือกปฏิบัติต่อคนต้นกาลดลง เนื่องจากคนต้นกาจำนวนมากกลายเป็นคนบนบกเช่นเดียวกับคนจีนอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม สิทธิในการเลือกตั้งก็ยังไม่ครอบคลุมถึงคนต้นกาบนเรือ (Choi, 1995, p. 104)

ที่เกาะเฉิงเจา คนจีนอื่น ๆ บนบกยังกีดกันกลุ่มคนต้นกาจากการทำพิธีกรรมของชุมชน (Siu & Faure, 1995, p. 216) เห็นได้ชัดจากเทศกาลเจี้ยว (醮) ที่บรรดาเทพเจ้าตามศาลต่าง ๆ บนเกาะจะถูกเชิญไปประทับที่แท่นบูชาในงาน เทพเจ้าจากศาลคนต้นกาไม่ได้รับเกียรติเช่นเทพเจ้าของคนบนบก โดยคนต้นกาลับต้องนำเทพเจ้าของตนมาประทับที่งานด้วยตนเอง แทนที่จะมีขบวนรับเชิญจากคณะผู้จัดงาน (Choi, 1995, pp. 105-117) การเลือกปฏิบัติที่ทำกันยาวนานจนเป็นประเพณีซึ่งถึงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนต้นกากับคนกลุ่มอื่น

ที่เกาะพะงัน คนจีนตันกาเข้าร่วมพิธีกรรมของชุมชนที่จัดโดยศาลเจ้าว่านเกาโดยไม่มี การเลือกปฏิบัติเนกเชนกรณีคนตันกาที่แจ้งเจา การอนุญาตให้เข้าร่วมพิธีกรรมเช่นเดียวกับ คนจีนไหหลำอาจมาจาก 1) คนจีนตันกาไม่มีศาลเจ้าประจำกลุ่มและอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกับ คนจีนไหหลำหลังขึ้นฝั่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการปกป้องและคุ้มครองจากเทพเจ้าในศาลเจ้า ว่านเกาตามความเชื่อ ดังนั้น คนจีนตันกาจึงเข้าร่วมพิธีกรรมได้ ซึ่งตรงข้ามกับคนจีนตันกาที่ แจ้งเจาที่มีศาลเจ้าประจำกลุ่มและอยู่ในพื้นที่ที่แยกกับคนจีนกลุ่มอื่นชัดเจน 2) คนจีนตันกา มีสองอัตลักษณ์ ได้แก่ อัตลักษณ์ตันกาและไหหลำ ซึ่งคนตันกาส่วนใหญ่ก็นิยามตนเป็น คนไหหลำเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีที่มาจากเกาะไหหลำ และ 3) การย้ายขึ้นฝั่งทำให้การเลือก ปฏิบัติต่อคนตันกาลดลง

การตั้งถิ่นฐานบนบกเกี่ยวกับการเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ที่เกาะพะงัน บรรดา ลูกหลานตันกาล้วนกลายเป็นคนจีนไหหลำ แสดงให้เห็นถึงการผสมกลมกลืนของคนจีนตันกา เข้ากับสังคมจีนไหหลำ อย่างไรก็ตาม แม้คนจีนตันกาจะสามารถเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ที่จัดโดยศาลเจ้าไหหลำ แต่ไม่ได้หมายความว่าคนจีนไหหลำจะยอมรับคนจีนตันกาว่าเป็น พวกเดียวกันอย่างสนิทใจ ดังจะเห็นจากคำกล่าวจากคนจีนไหหลำสูงอายุท่านหนึ่งที่บอกว่า “พวกเขา (คนตันกาที่บอกว่าตนเป็นคนไหหลำ) พยายามจะนับ (ตีสัน) กับพวกเรา (คนไหหลำ)”

ที่แจ้งเจา คนตันกาได้รับการกีดกันจากพื้นที่ทางการเมืองในการบริหารจัดการเรื่อง ต่าง ๆ บนเกาะ เหตุเกิดจากการแบ่งแยกทางสังคมระหว่างคนบนบกและชาวเรือที่เกิดขึ้นมานาน (Hayes, 1995, p. 93) อย่างไรก็ตามใน ค.ศ. 1980 พบว่าคนตันกาเริ่มมีบทบาททางการเมือง ซึ่งเป็นครั้งแรกที่คนตันกาได้รับเลือกเป็นกรรมการท้องถิ่นประจำพื้นที่ (Choi, 1995, pp. 104-105) การมีบทบาทในการเมืองท้องถิ่นเป็นเครื่องบ่งชี้สูงสุดถึงความสำเร็จในสายตาคนบนบก (Hayes, 1995, p. 93) ในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ของพะงัน พบคนตันกาทำหน้าที่ เป็นกรรมการศาลเจ้าว่านเกา ซึ่งท่านนั้นคือ คุณประหยัด บุญประเสริฐผล (ยุพดี ปานมาศ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 กรกฎาคม 2564) คนจีนสุราษฎร์ธานีที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งจากเกาะ พะงัน สันนิษฐานว่า การยอมรับคนจีนตันกาเข้าไปมีบทบาทในพื้นที่ทางการเมืองของคนจีน กลุ่มอื่นมาจากเงื่อนไขสามประการ 1) การมีอำนาจทางเศรษฐกิจ 2) การบริจาคเงินในการอุปถัมภ์ ศาลเจ้า และ 3) ประวัติครอบครัวมีที่มาจากเกาะไหหลำหรือมีเชื้อสายจีนไหหลำ ซึ่งคุณประหยัด มีคุณสมบัติดังกล่าวครบทั้งสามประการ

กล่าวอย่างง่าย ๆ จากการอพยพย้ายขึ้นมายู่บนฝั่งของคนจีนตันกาในช่วงครึ่งหลัง ของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ส่งผลให้เส้นแบ่งแยกทางชาติพันธุ์เลือนราง คนจีนตันกาในที่สุดก็เริ่ม ผสมกลมกลืนทางสังคมกับคนจีนไหหลำบนบก เมื่อเวลาผ่านไป คนจีนตันกาไม่ยอมรับและ ปกปิดความเป็นจีนตันกาของตน รุ่นลูกรุ่นหลานคนจีนตันกาต่างกลายเป็นคนจีนไหหลำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ลื่นไหล

6. สรุป

คน ‘ตันแก่’ ในสุราษฎร์ธานีเป็นคนกลุ่มเดียวกับ ‘ตันกา’ ในจีน ตามตำนาน ‘หลูถึง’ คือ บรรพบุรุษ สันนิษฐานว่าพวกเขาจะเป็นทายาทชาว ‘ไป๋เยว่’ คนตันกาส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานที่เกาะพะงัน และอพยพมาจากไหหลำ บางส่วนมาจากกวางตุ้ง น่าจะเข้ามาะลอกแรกประมาณ ค.ศ. 1925 การอพยพของชาวตันกาจากจีนน่าจะมาจากปัจจัยภายในด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของสยาม สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ และทำเลที่ตั้ง ส่วนปัจจัยภายนอกคือ ความวุ่นวายของการเมืองภายใน สงคราม และความคืบเคยระหว่างคนจีนตันกากับคนจีนไหหลำ

อัตลักษณ์ของชาวตันกาสุราษฎร์ธานีประกอบด้วยการพูดภาษากวางตุ้ง และใช้ศัพท์ไหหลำผสมกับภาษาตน ด้วยส่วนใหญ่มีที่มาจากไหหลำ คนตันกาทำอาชีพประมงและอาศัยอยู่บนเรือที่มีสถานะเหมือนบ้านบนบกเป็นหลัก และคนตันกาถือเป็นจีน เนื่องจากนับถือศาสนาประชาานิยมจีน คนจีนตันกากับจีนไหหลำมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะด้านการค้าและการแต่งงาน อย่างไรก็ดี การแต่งงานเกิดขึ้นน้อยมาก เพราะอคติของคนจีนบนบกที่ได้รับการบ่มเพาะมาเป็นเวลานาน การย้ายขึ้นฝั่งช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้เส้นแบ่งแยกทางชาติพันธุ์เลือนราง เกิดการผสมกลมกลืนทางสังคมกับคนจีนไหหลำ รวมถึงการปกปิดตัวตน ส่งผลให้ทายาทคนจีนตันกากลายเป็นคนจีนไหหลำ ชี้ให้เห็นถึงความสั่นไหวและการปรับเปลี่ยนของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง/References

- ข้อมูลและสถิติต่าง ๆ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2511). ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี.
- คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ อำเภอเกาะพะงัน. (2564). *แผนพัฒนาอำเภอ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕) อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการอำเภอเกาะพะงัน.
- ตำนานเทพเจ้าจีน “มาจู” สู่ “แม่อานาง” พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จากหัวเรือถึงคอนโซลรถยนต์. (10 มกราคม 2565). *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/history/article_59176
- ถาวร สิกขโกศล. (30 มิถุนายน 2566ก). “ตุ้ยบ้วยเต่งเหนียง” เจ้าแม่ทับทิมของจีนไหหลำ. *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/culture/article_111895
- ถาวร สิกขโกศล. (15 มีนาคม 2566ข). กำเนิด “เจ้าแม่ทับทิม (หม่าโจ้ว)” แม่อานางจีนสู่ไทย เทวดานี้ฮิตแพร่หลายได้อย่างไร. *ศิลปวัฒนธรรม*. https://www.silpa-mag.com/culture/article_41855
- ทวีรัฐ สองเมือง. (2563). ชุมชนจีนสุราษฎร์ฯ: การอพยพ การตั้งถิ่นฐาน และเครือข่ายระหว่างช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20. ใน รัชกฤช วงษ์วิลาส (บรรณาธิการ), *การประชุมวิชาการระดับชาติจินตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 5* (น. 122-158). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บรรณานวิชาชาวาร์, หลวง. (2 ตุลาคม 2470). [จดหมายถึงอำมาตย์โท พระยาศรีมหาเกษตร์ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี]. ขอดังโรงเรียนของนายม้วยเกียบ. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2550). บทนำ. ใน ยงยุทธ ชูแว่น (บรรณาธิการ), *คาบสมุทรไทยในราชอาณาจักรสยาม: ประวัติศาสตร์ตัวตนของภาคใต้สมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์*. นาค.
- วิจิตร, ขุน. (27 พฤศจิกายน-18 มีนาคม 2468). [ความเห็นเจ้าหน้าที่]. แจ้งความจำนงตั้งโรงเรียนยกซ้าย มณฑลสุราษฎร์ (ศธ. 54.8/3). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- วิรัช พงศ์ฉบับภา, วันชัย ชัยธีระสุเวท, เฉลิมชัย ผู้พัฒน์, และเฉลิมพล โรจน์เจริญกุล. (บรรณาธิการ). (2565). *หล่ายก่งไห้หน้าอวย 来讲海南话: เรียนพูดภาษาจีนกลางเกียบไห้หน้าพร้อมพิน-อินทั้งสองภาษา*. ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมและภาษาไห้หน้าแห่งประเทศไทย 泰国保存海南文化语言联谊会 และสมาคมสหกิจไทย-จีนแห่งประเทศไทย 泰国华侨工商联合会.
- ศรีธรรมราช, พระยา. (6 มีนาคม 2472). [จดหมายถึงมหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีวัต เสนาบดีกระทรวงธรรมการ]. เปลี่ยนแปลงผู้จัดการและครู ร.ร. มหานครศรีธรรมราช (ศธ. 54.5/24). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สิทธิพล เครือรัฐติกาล. (2555). *ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่*. ชวนอ่าน.

- หวัง ยี่ซุน. (2557). ประวัติการอพยพของชาวจีนไหหลำ 海南移民史志. มุลินธิการศึกษาศึกษาและวัฒนธรรมไหหลำแห่งประเทศไทย.
- อัครนีย์ มั่นประสิทธิ์ และ อิศระ ชาญราชกิจ. (2563). การประมงของประเทศไทยจากอดีตจนถึงห้วงเวลาการออกพระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2558. ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- Chen, J. C. (2002). Sea nomads in prehistory on the southeast coast of China. *Bulletin of the Indo-Pacific Prehistory Association*, 22, 51-54.
- Choi, C. (1995). Reinforcing ethnicity: The Jiao festival in Cheung Chau. In D. Faure & H. F. Siu (Eds.), *Down to earth: The territorial bond in South China* (pp. 104-122). Stanford University Press.
- Cohen, M. (1994). Being Chinese. In W. Tu (Ed.), *The living tree: The changing meaning of being Chinese today*. Stanford University Press.
- Donkin, R. A. (1998). *Beyond price: Pearls and pearl-fishing: Origins to the age of discoveries*. American Philosophical Society.
- Dy, A. (2012). Chinese Buddhism and ethnic identity in Catholic Philippines. *Contemporary Buddhism*, 13(2), 141-262.
- Dye, B. (1997). *Merchant prince of the sandalwood mountains: Afong and the Chinese in Hawai'i*. University of Hawai'i Press.
- Eberhard, W. (1968). *The local cultures of South and East China*. Brill.
- Feuchtwang, S. (2001). *Popular religion in China: The imperial metaphor*. Curson.
- Gernet, J. (1996). *History of Chinese civilization*. Cambridge University Press.
- Great Britain Parliament. (1882). *Correspondence respecting the alleged existence of Chinese slavery in Hong Kong: Presented to both houses of parliament by command of her majesty*. George Edward Eyre and William Spottiswoode.
- Gulik, R. H. V. (2003). *Sexual life in ancient China: A preliminary survey of Chinese sex and society from ca. 1500 B.C. till 1644 A.D.* Brill.
- Hayes, J. (1995). Notes and impressions of the Cheng Chau community. In D. Faure & H. F. Siu (Eds.), *Down to earth: The territorial bond in South China* (pp. 89-103). Stanford University Press.
- Ingham, M. (2007). *Hong Kong: A cultural and literary history*. Hong Kong University Press.
- Lewis, S. L. (2016). *Cities in motion: Urban life and cosmopolitanism in Southeast Asia, 1920-1940*. Cambridge University Press.
- Lip, E. (1981). *Chinese temples and deities*. Times Books International.

- Luo, Y. (1995). Territorial community at the town of Lubao, Sanshui county, from the Ming dynasty. In D. Faure & H. F. Siu (Eds.), *Down to earth: The territorial bond in South China* (pp. 44-64). Stanford University Press.
- Ma, L. J. C. (2003). Space, place, and transnationalism in the Chinese diaspora. In L. J. C. Ma & C. Cartier (Eds.), *The Chinese diaspora: Space, place, mobility and identity* (pp. 1-49). Rowman & Littlefield Publishers.
- Moser, L. J. (1985). *The Chinese mosaic: The peoples and provinces of China*. Westview Press.
- Murphey, R. (2009). *A history of Asia*. Pearson Education.
- Naquin, S., & Rawski, E. S. (1987). *Chinese society in the eighteenth century*. Yale University Press.
- Ng, P. Y. L. (1983). *New peace county: A Chinese gazetteer of the Hong Kong region*. Hong Kong University Press.
- Ngai, B. (2021, July 12). *Hidden Hong Kong: A history of the mythical Lo Ting, the "ancestor" of Hong Kong people*. Localiiz. <https://www.localiiz.com/post/culture-history-lo-ting-ancestor-hong-kong-people>.
- Siu, H. F. (1995). Subverting lineage power: Local bosses and territorial control in the 1940s. In D. Faure & H. F. Siu (Eds.), *Down to earth: The territorial bond in South China* (pp. 188-208). Stanford University Press.
- Siu, H. F., & Faure, D. (1995). Conclusion: history and anthropology. In D. Faure & H. F. Siu (Eds.), *Down to earth: The territorial bond in South China* (pp. 209-224). Stanford University Press.
- Skinner, G. W. (1957). *Chinese society in Thailand: An analytical history*. Cornell University Press.
- Sng, J., & Bisalputra, P. (2015). *A history of the Thai-Chinese*. Editions Didier Millet.
- Songmuang, T. (2019). *Identity in time of crisis: Chinese migration during the first half of the 20th century in Surat Thani* [Doctoral Thesis]. Royal Holloway, University of London.
- Stainton, M. (2007). The politics of Taiwan aboriginal origins. In M. A. Rubinstein (Ed.), *Taiwan: A new history* (pp. 27-44). M. E. Sharpe.
- The Commercial Press (H. K.) Ltd. (2013). *Xinhua dictionary with English translation* (漢英雙解新華字典).
- Walker, J. M. (1875). *Life of Capt. Joseph Fry: The Cuban martyr*. The J.B. Burr.
- Ward, B. E. (2019). *Through other eyes: Essays in understanding 'conscious models'—mostly in Hong Kong*. Routledge.

- Whitney, W. D. (Ed.). (1891). *The century dictionary: An encyclopedic lexicon of the English language*. The Century.
- Ye, X. (1995). Notes on the territorial connections of the Dan. In D. Faure & H. F. Siu (Eds.), *Down to earth: The territorial bond in South China* (pp. 83-88). Stanford University Press.
- Dan 蛋. (n.d.). *潮州母语*. Retrieved December 16, 2021, from <https://www.mogher.com/蛋>
- Chen Hongyu 陳鴻瑜. (2014). *泰國史*. 臺灣商務印書館.
- Chen Xujing 陳序經. (1946). *蛋民的研究*. 商務印書局.
- Lin Huixiang 林惠祥. (1936). *中國民族史*. 商務印書館.
- Shi Zhiming, & Pan Qicong 施志明, & 潘啟聰. (2019). *香港都市傳說全攻略*. 中華書局有限公司.